

Laura Pirhonen & Pia Roivainen

LAPSEN HYVÄKSI
Varhaisen tuen tarve vuorohoidossa

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tammikuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 9.1.2012				
Tekijä(t) Laura Pirhonen Pia Roivainen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi AMK				
Nimeke Lapsen hyväksi. Varhaisen tuen tarve vuorohoidossa					
Tiivistelmä Asiakaskunta päivähoidossa on muuttunut. Varhaiskasvatuksen perustehtävä on saanut rinnalleen uusia haasteita. Enää ei voi puhua pelkästään lasten hoidosta ja kasvatuksesta, vaan työ on laajentunut perheiden ohjaamisen suuntaan. Usein perhe tavataan akuutissa kriisissä, jolloin olisi nopeasti osattava luoda verkostot perheen tueksi. Perhemuodot ovat muuttuneet ja ydinperheiden rinnalle ovat lisääntyvässä määrin tulleet yksinhuoltaja- ja uusioperheet. Myös avuttomuus on lisääntynyt, ja perheet tarvitsevat tukea selviytyäkseen arjesta. Tämä lisää haasteita päivähoidolle. Vuorohoitopäiväkodissa lapsen ja perheen asiat ovat henkilökunnan silmien alla pitkiä aikoja vuorokaudessa. Siellä näyttäytyvät lapsen ja perheen elämän hyvät ja huonot puolet. Vuorohoidon tarve on hyvin erilaista sen mukaan, millaisissa työtehtävissä vanhemmat ovat. Esimerkiksi palvelualoilla vuorotyöt lisääntyvät jatkuvasti epätyypillisten työaikojen myötä. Vaikeimmissa tapauksissa voi tilanne olla sellainen, että lapset tapaavat vanhempiaan päiväkodissa muutamia tunteja vuorokaudessa työvuorojen väleissä. Lapsen ja perheen hyvinvointia pyritään tukemaan ja vahvistamaan hoitopäivän, -illan tai yön aikana. Opinnäytetyössämme tarkastelemme varhaisen tuen tarpeen tunnistamista vuorohoitopäiväkodin henkilökunnan näkökulmasta, sekä sitä, miten lapsen tai perheen huoli tulee tunnistetuksi ja kuinka mahdollisuudet puuttumiseen nähdään. Henkilöstö tarvitsee työvälineitä ja menetelmiä voidakseen vastata varhaisen tuen tarpeeseen. Pelkkä tiedon jakaminen ei riitä, vaan tarvitaan prosessointia, jossa työyhteisö voi arvioida ja reflektoida toimintaansa sekä tarkastella kehittämistarpeitaan. Vuorohoidon kasvatushenkilöstöä haastattelimme laadullisella teemahaastattelulla ja lasten vanhemmille toimitimme kyselylomakkeen, johon he saivat vastata anonyymisti. Kasvatushenkilöstön haastatteluista nousi esille huoli lasten vaihtuvista kiintymyssuhteista sekä arjen rytmittömyydestä. Haastatteluissa sekä kasvatushenkilöstön että vanhempien vastauksissa nousi vahvasti esille kasvatuskumppanuuden toimivuus ja dialogisuus yhteistyössä. Vanhemmat ottavat usein itse omat huolensa esille ja ongelmiin etsitään yhdessä ratkaisuja tai vastaavasti kasvatushenkilökunta ottaa huolen herätessä sen puheeksi vanhempien kanssa. Haastatteluissamme kävi ilmi, että yhteistyö koetaan molemmin puolin avoimeksi ja rehelliseksi. Yllättäen varhainen tuki käsitteenä oli osalle kasvatushenkilöstöä vieras. Kuitenkin sekä vanhempien, että työntekijöiden haastattelujen mukaan varhaista tukea annetaan ja saadaan vuorohoidossa ja sen tarve vuorohoidossa on ilmeinen. Tutkimuksestamme toivomme olevan hyötyä kaikille vuorohoidossa työskenteleville sekä heidän kautaan perheille, jotka tarvitsevat tukea ja apua arjessa.					
Asiasanat (avainsanat) vuorohoito, kasvatuskumppanuus, ennakoiva perhetyö varhaiskasvatuksessa, varhainen tuki					
Sivumäärä 45+7	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Kieli</td> <td style="width: 33%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td></td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	
Kieli	URN				
Suomi					
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteenä haastattelukysymykset, kyselylomake ja tutkimusluvat					
Ohjaavan opettajan nimi Päivi Niiranen-Linkama	Opinnäytetyön toimeksiantaja				

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 9.1.2012
Author(s) Laura Pirhonen Pia Roivainen	Degree programme and option Decree programme in social work Bachelor of Social Services	
Name of the bachelor's thesis For the benefit of the child -Need for early support within 24-hour daycare		
Abstract <p>Clientele among day care has changed. Basic services has got new challenges nowadays. It is no more question of mere care and education of children, because the work has expanded to concern also guidance of families. The family is often in acute crisis when met, at which point authorities should be able to create quick networks to support the family. Forms of families have changed. In addition to nuclear family the number of single-parent and blended families has grown. Also has helplessness increased and families are in need for support to manage their everyday life.</p> <p>In a 24-h day care centre issues with a child and his family are under personnel's observation for long periods. That is where both good and bad sides of a child's and family's life can be seen. Needs for 24-h-day care vary depending on parents' working hours. Within service industry, for example, shift work is increasing continuously due to atypical working times. In the most complicated cases there may be situations, where parents meet their children in care centre for few hours between working shifts. The well-being of the child and the family can be supported and strengthened in care during the day-, evening- or night-time.</p> <p>In our thesis we explore recognition of needs for early support from the perspective of the personnel in a 24-h day care and the way needs are noticed and how the possibilities to interfere are seen. The staff requires methods and tools for being able to respond to needs of early support. Just dispensing knowledge is not sufficient, but there is also necessity of processing. That is where the working community can assess and reflect their actions as well as examine all demands for development.</p> <p>We interviewed day care staff with a qualitative theme interview. To the parents we gave a questionnaire, in which they were able to answer anonymously.</p> <p>The interviews of personnel brought up worries both on changing attachment relations and irregularity of daily life. Both in interviews and questionnaires came up strongly functionality of partnership in upbringing and dialogue in cooperation. Parents often express their worries and then solutions to problems are searched together or similarly the personnel, when a concern arises, can take it under discussion with parents. In our interviews it turned out that both parties feel the cooperation to be open and honest. Surprisingly, early support as a concept was unknown to some members of personnel. However, according the interviews of both parents and personnel early support is given and received in 24-h-daycare and needs for it seem to be obvious.</p> <p>We hope our study to be useful to all those working in 24-h-daycare and by them to the families in need for support and help in their daily live.</p>		
Subject headings, (keywords) 24-hour daycare centre, partnership in upbringing, proactive family work in early childhood education, early support		
Pages 45+7	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Interview, Questionnaire, Authorizations for research		
Tutor Päivi Niiranen-Linkama	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

JOHDANTO.....	1
1 VUOROHOIDO VARHAISKASVATUKSESSA	2
1.1 Vuorohoidon määritelmä	2
1.2 Vuorohoidon mallit.....	3
1.3 Vuorohoidon erilaiset tarpeet	4
2 KASVATUSKUMPPANUUS	5
2.1 Kasvatuskumppanuus vuorohoidossa.....	6
2.2 Luottamuksen merkitys kasvatuskumppanuudessa	7
3 VARHAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA.....	8
3.1 Varhaisen tuen käsite	8
3.2 Varhainen puuttuminen	9
3.3 Tuen tarpeen havaitseminen	10
3.4 Tuen tarpeesta puhuminen	11
3.5 Tukitoimien suunnittelu.....	12
3.6 Kuntouttavia elementtejä varhaiskasvatuksessa	12
4 ENNALTA EHKÄISEVÄ PERHETYÖ VARHAISKASVATUKSESSA	14
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
5.1 Tutkimustehtävät	17
5.2 Kohderyhmä	18
5.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus.....	18
5.4 Tutkimusaineiston analysointi	19
5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	20
6 TUTKIMUSTULOKSET	21
6.1 Vuorohoidon vaikutus perheen arkeen	22
6.2 Lasten vaihtuvat kiintymyssuhteet	24
6.3 Vuorohoito lapsilähtöistä, monipuolista ja koko perhettä tukevaa.....	26
6.4 Huolen synty ja tunnistaminen	29
6.5 Vanhemmuuden tukeminen	32
6.6 Vuorohoidon haasteet ja kehittämisideat.....	34
6.7 Varhaisen tuen merkitys	35
POHDINTA	36

LÄHTEET.....	46
LIITTEET	

JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoite on selvittää miten varhaisen tuen tarve näyttäytyy vuorohoidossa, ja miten varhaisen tuen tarpeen ilmenemiseen vuorohoidossa vastataan. Lasten ja perheiden elämäntilanne saattaa muuttua ja siitä johtuen arkielämä kuormittaa perheitä. Perheet tarvitsevat tukea arjessa selviytymiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena on lisäksi selvittää, millaista tukea vuorohoitopäiväkotien kasvatushenkilöstö näkee vuorohoitolasten vanhempien tarvitsevan nykyään, sekä miten tuki toteutetaan vuorohoidossa. Opinnäytetyössä selvitetään myös vuorohoitolasten vanhempien näkemystä tuen tarpeesta, siitä minkälaista tukea he kokevat tarvitsevänsä.

Perheiden tilanteiden muututtua on myös varhaiskasvattajien työn painopiste muuttunut. Perustehtävä on saanut rinnalleen uusia haasteita. Nyt ei voida puhua pelkästään lasten hoidosta ja kasvatuksesta, vaan työ on muuttunut perheiden ohjaamisen suuntaan. Usein perhe tavataan akuutissa kriisissä, jolloin olisi nopeasti osattava luoda auttavat verkostot.

Varhainen tuki ennalta ehkäisevänä toimintamallina on kiinnostava ilmiö varhaiskasvatuksessa. Varhaisen tuen käsitteeseen olemme perehtyneet sekä kirjallisuuden, että aihetta sivuavien opinnäytetöiden ja tutkimusten kautta. Varhaista tukea ovat käsitelleet teoksissaan muun muassa Heinämäki sekä Arnkil & Eriksson. Kiinnostuimme varhaisen tuen merkityksestä vuorohoidossa opiskeluaikaan ja halusimme tarkastella tilannetta lähemmin. Toinen meistä on ollut työssä vuorohoitopäiväkodissa ja sen lisäksi tehnyt sosionomiopintojen käytännönharjoittelujakson vuorohoitopäiväkodissa. (Heinämäki 2006, Arnkil & Eriksson 2005.)

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelminä käytimme teemahaastatteluja ja kyselylomaketta. Seuraavaksi opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään vuorohoittoa, kasvatuskumppanuutta, varhaista puuttumista ja – tukea sekä päivähoidon perhetyötä.

1 VUOROHOITO VARHAISKASVATUKSESSA

Vuorohoito on järjestetty auttamaan perheitä lapsen hoidon järjestämisessä vanhempien säännöllisen vuorotyön tai opiskelun ajaksi. Vuorohoidon toimintaperiaate on joustava ja toiminta, joka on suunniteltu lasten ikätasoa vastaavaksi, ei ole sidottu tiettyyn vuorokauden aikaan.

Paletti -tutkimuksen (2009) mukaan lapsiperheiden arjen keskiössä ovat arkielämän jaetut ja erilliset todellisuudet. Siihen vaikuttavat vanhemmuus ja aviopuolisoiden keskinäinen vuorovaikutus, päivähoito, työ ja sosiaaliset verkostot sekä lapsi toimijana perheessä ja arjen ympäristössä. Arkeen vaikuttavat myös tunteet, voimavarat, käytettävissä oleva aika, hyvinvointi, rytmit, rutiinit, siirtymät ja kohokohdat. (Rönkä & Malinen 2009, 4.)

Vuorohoidosta ja -päiväkodeista tehtyjen tutkimusten määrä on pieni, mutta kasvaa koko ajan. Tutkimuksessaan Kaiponen (2005) selvitti miten lapsi kokee hoidon vuorohoitopäiväkodissa ja mitkä asiat ovat lapselle itselleen tärkeitä vuorohoidossa. Tutkimuksen pohjaksi Kaiponen selvitti vanhempien vuorotyön ja päiväkodin työntekijöiden työaikojen vaihtelevuutta suhteessa lasten arkeen. Enemmistö vanhemmista oli tietoisesti valinnut vuorotyön ja useimmat heistä olivat tyytyväisiä vuorohoitoon. Tutkimukseen osallistuneista lapsista yli neljävuotiailla oli selkeät mielipiteet vuorohoidosta. Heille merkityksellisintä olivat kaverit, leikit, omat lelut ja vuorohoitopäiväkodin joku tietty aikuinen. Öiden viettäminen päiväkodissa ei ollut mieluisaa. Alle 3-vuotiaat sopeutuivat henkilökunnan mielestä hyvin vuorohoitoon. Henkilökunta oli myönteisesti asennoitunut työhön ja vuorohoidon haasteisiin.

1.1 Vuorohoidon määritelmä

Varhaiskasvatuksen linjauksissa (2002, 16 - 17) sanotaan, että varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Se perustuu kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin ja valtakunnallisiin säädöksiin, joista keskeisimpänä on laki lasten päivähoitosta. (Laki 36§ / 1973.)

Laki lasten päivähoidosta 36/1973 ohjaa kuntien päivähoitoa ja sen järjestämistä. Jokaisella lapsella on oikeus päivähoitoon, jossa hänellä on mahdollisuus saada erityis- päivähoidon palveluja. Lain mukaan päivähoiton tulee tukea lapsen persoonallisuuden kehitystä ja tukea perheitä kasvatustehtävässään. (Leminen ym. 2005, 1.)

Yhteiskunnan lapsiperheille tarjoama päivähoito mukaan lukien vuoroahoito on osa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Päivähoidolla on merkittävä osa toimia ehkäisevänä lastensuojelun alueena. Kun päivähoitossa huomataan erityisen tuen tarve lapsella, voidaan niihin tarpeisiin vastata kuntoutuksellisin ja kasvatuksellisin keinoin. Varhaiskasvatuksen arki mahdollistaa ehkäisevän lastensuojelun tuen tarpeen eri vaiheissa. (Heinämäki 2005,13.)

Kotikasvatuksen tueksi luotu varhaiskasvatusjärjestelmä tukee perheitä niiden kasvatustyössään. Vanhemmilla onkin ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu lapsistaan. Varhaiskasvatuksessa yhdistyvät hoito, kasvatusta ja opetus muodostavat kokonaisuuden, joka tukee lapsen yksilöllistä kehitystä. Varhaiskasvatus on osa lapsen elinikäistä oppimista elämän eri alueilla. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset.)

Turvalliset ihmissuhteet ovat lapsen hyvinvoinnin kannalta oleellisia. Varhaiskasvatuksessa korostuu henkilöstön, lasten sekä vanhempien vuorovaikutuksellinen kasvatuskumppanuus, jolla tuetaan lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Lasten vuoroahoito on varhaiskasvatuspalvelu, jossa yhdistyy lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka, joka mahdollistaa vanhemman tai vanhempien vuorotyön. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 92 - 93.)

1.2 Vuorohoidon mallit

Päivähoitolain 11 §:n mukaan kunta on veloitettu huolehtimaan siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana. Kunnan tulee huolehtia siitä, että päivähoitoa on tarjolla riittävästi ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lasten päivähoiton tilannekatsauksessa (2006, 46) vuorohoidon tarjonta vaihtelee kunnan koon mukaan. Yleisesti voidaan sanoa, että vuorohoidon tarve on tarjontaa suurempi ja erityisesti viikonloppuhoidon saatavuus oli huonoa. Vuoroahoitoa järjestetään päiväkodeissa (66 %), perhepäivähoidossa (11 %) ja ryhmäperhepäivähoidossa (23 %). Järjestelyt erosivat kunnan koon mukaan.

Suuret kunnat tarjoavat vuorohoitoa pääasiassa päiväkodeissa ja pienet kunnat ryhmäperhepäiväkodissa. (Lasten päivähoidon tilannekatsaus 2006, 47.)

Palviainen (2007) keskittyi tutkimuksessaan henkilökunnan näkökulmaan vuorohoidon arjessa. Hän selvitti henkilökunnan näkemyksiä nykyajan vuorohoidosta Suomessa, sen valtakunnallisia haasteita ja linjauksia, sekä kokosi vuorohoidossa hyväksi todettuja toimintamalleja. Hän toteutti tutkimuksen kyselylomaketutkimuksena, jonka kohderyhmänä olivat vuorohoitoyksiköt eri puolilla Suomea, sekä fokushaastatteluna neljälle vuorohoidon ammattilaiselle. Hänen tutkimuksestaan kävi ilmi, että vuorohoitoyksiköt vaihtelevat paljon lapsiluvun ja henkilöstöresurssien suhteen. Henkilöstö oli pääsääntöisesti tyytyväinen toimintamalleihinsa vuorohoidossa, mutta lasten ja vanhempien osallistumista toivottiin enemmän arkiseen toiminnan suunnitteluun. Vuorohoitopäiväkotien fyysisten tilojen ei koettu vastaavan mahdollisuutta huomioida lapsen mahdollisia yksilöllisiä tarpeita lapsen hoitoajan aikana. Sen lisäksi päivähoitolainsäädännön uusilta linjauksilta toivottiin selkeää kannanottoa vuorohoidon tilanteeseen valtakunnallisesti.

1.3 Vuorohoidon erilaiset tarpeet

Vuorohoidon tarve määräytyy vanhempien työvuorojen mukaan. Epätyypilliset työajat lasten vanhemmilla kuormittavat perhe elämää. Vuorohoitoa voi olla niin sanotusti säännöllistä, jolloin vanhempi tai vanhemmat ovat työssä säännöllisesti lähes samaan aikaan pitemmissä jaksoissa. Vanhempien työvuorot voivat olla säännöllisesti hankalia, kuten esimerkiksi vanhempien töiden epäsäännöllisyys illasta aamuun ja toisin päin. Tämä aiheuttaa lapsille joko pitkiä hoitoaikoja useampia päiviä peräkkäin, tai lyhyempiä hoitoaikoja, jolloin vastaavasti lapsi voi olla vapaalla useita päiviä. Yksinhuoltajilla lastenhoito voi olla hankalaa varsinkin lapsen kannalta, mikäli vanhemman työvuorojen väleihin jää vain muutamia tunteja, jolloin vanhemmat ehtivät käydä tapaamassa lapsiaan muutamia tunteja mahdollisesti vain päiväkodissa. (Koivunen 2011).

Vuorohoitopaikkojen määrää kasvattavat perhe- ja työelämän muutokset, kirjoittaa Väisänen pro gradu -tutkimuksessaan. (2003). Vuorohoito on syntynyt ja lisääntynyt edelleen tukemaan yhteiskunnan ja vanhempien tarpeita. Vuorohoitoa ryhdyttiin kehittämään päivähoidon ja perhepäivähoidon välille, kun tarvittiin uusi vaihtoehto, joka

vastaisi perheiden tarpeeseen. Vuorohoito on nähty muun muassa matkailun kehittämisen mahdollistajana lasten ollessa hoidossa vanhempien tehdessä töitä. Suurin tarve perustaa vuorohoitopaikkoja on ollut niillä paikkakunnilla, joissa on paljon vuorotöitä. Ilman vuorohoitopaikkaa lapselle, monien vanhempien olisi mahdotonta tehdä työtään vuoroissa. (Väisänen 2003, 3 - 4.)

2 KASVATUSKUMPPANUUS

Lasten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on päivähoidossa erityisen tärkeää. Lapsen, vanhemman ja työntekijän keskinäinen vuorovaikutus on perusta toimivalle yhteistyölle. Hyvä yhteistyö on kaikkia osapuolia kunnioittavaa ja luottamuksellista. Päiväkotiyhteisössä lapsen kasvatusta ja ohjaaminen perustuu vanhempien ja kasvattajien tiiviiseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. (Karila ym. 2006, 95.)

Lasten ja vanhempien yhteistyötä on varhaiskasvatuksen historian aikana Suomessa tarkasteltu useasta eri näkökulmasta. Vuorovaikutuksesta on käytetty monia erilaisia käsitteitä, on puhuttu yhteistyöstä, tukemisesta ja nyt viime vuosien aikana kumppanuudesta. (Karila ym. 2006, 92) Ammatillisuutena kasvatuskumppanuus tarkoittaa uudenlaista palvelukulttuuria, jossa kasvatustehtävä on jaettu. Vanhemmat vastaavat kotona tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta ja varhaiskasvattajat ajasta, jonka lapsi on päivähoidossa. Kumppanuuden avulla osapuolet jakavat kokemuksiaan ja ajatuksiaan heitä yhdistävästä lapsesta, joka käyttäytyy ja toimii ajoittain eri tavalla päivähoidossa ja kotona. (Määttä & Rantala 2010, 130 - 131.)

Kasvatuskumppanuuteen liittyy vanhempien ja kasvatushenkilöstön kanssa yhteistyössä tehty varhaiskasvatussuunnitelma, joka on perustana suunnitelmalliselle varhaiskasvatukselle. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa ja sen toteutumista seurataan säännöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma sisältää varhaiskasvatuksen perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on kirjattuna lapsen yksilölliset ja yhteisölliset kasvatustavoitteet, sekä lapsen kehittymistarpeet ja vahvuudet. Varhaiskasvatussuunnitelmaan eli Vasuun kirjataan myös lapsen omia ajatuksia hänen päiväkotitoimintaan liittyen. (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen, 2009, 125 - 126.)

2.1 Kasvatuskumppanuus vuorohoidossa

Suomalaisella päivähoidolla on kaksi määritettyä tehtävää lainsäädännössä. Ensimmäinen on lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen ja toinen on perheiden kotikasvatuksen tukeminen. (Laki lasten päivähoidosta 367/1973.) Kasvatuskumppanuus on ollut viime vuosina työvälineenä päivähoidon henkilökunnalle perheiden kotikasvatuksen tukemisessa. Päiväkotiyhteisössä ja erityisesti vuorohoidossa kehittyi oma toimintakulttuuri vanhempien ja työntekijöiden välille. Vuorohoidossa luotujen toimintakäytäntöjen oheen liittyy tiiviisti vanhempien rakentamat käytännöt lasten tulo- ja lähtötilanteissa. (Karila ym. 2006, 103.)

Vuorohoidossa työntekijät tarvitsevat sekä omaa että lapsen vanhempien asiantuntijuutta päivittäin. Vanhempien tiedot omasta lapsestaan ovat erityisen tärkeitä. He tuntevat lapsen historian, luonteen, tavat ja tottumukset. Heille on tuttua perheen arki, taustat ja kodin kasvatuskäytännöt. Niin ikään vanhemmilla on tieto lapsen kavereista, ystävistä ja suhteista sukulaisiin. Päivähoidon työntekijät ovat asiantuntijoita kasvun, kehityksen ja kasvatuksen alueella yleisellä tasolla. Heillä on kykyä ja näkemystä huomata lapsen erityistarpeita elämän eri alueilla. (Hujala & Turja 2011, 84 - 85.)

Kasvatuskumppanuus on vuorovaikutusta vanhemman ja työntekijöiden, työntekijän ja lapsen sekä vanhemman ja lapsen välillä. Näiden vuorovaikutusparien keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa aina olennaisesti kolmanteen osapuoleen. Lapsen ja vanhemman käyttäytyminen vuorovaikutussuhteessa vaikuttaa työntekijään, vanhemman ja työntekijän suhde vaikuttaa lapseen ja lapsen ja työntekijän vuorovaikutussuhde vaikuttaa vanhempiin. (Karila ym. 2006, 7, 96.) Oman lapsiryhmän kasvattajien ja vanhempien välillä olevaa kasvatuskumppanuutta tulisi mahdollisuuksien mukaan laajentaa muiden päiväkotilasten vanhempiin ja koko päiväkodin henkilöstöön (Stakes 2005, 32).

Vuorovaikutussuhde vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden välillä on merkittävä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta (Karila ym. 2006, 91). Vuorovaikutus on prosessi, jossa tuotetaan tietoa lapsesta, perheen asioista tai kuluneesta hoitopäivästä (Rönkkö & Rytönen 2010, 165 - 166).

Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja työntekijöiden yhteisen kasvatustehtävään suuntautumista lapsen parhaaksi. Se on myös konkreettisten, lapsen hoitoon liittyvien asioiden organisointia ja sopimista molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Jokaiselle perheelle voidaan räätälöidä omanlainen yhteistyötapa, joka ei rasita perheen arkielämää. Tekstiviestit, puhelut ja reissuvihko ovat nousseet arjessa käytävien kasvatuskeskusteluiden rinnalle (Hujala & Turja 2011, 85 - 86.)

2.2 Luottamuksen merkitys kasvatuskumppanuudessa

Lasten hoidon järjestäminen ja hoidon alkaminen on perheille uusi ja jännittävä tilanne. Lapsia pelottaa erota vanhemmista ja vanhemmat ovat epävarmoja ja jännittyneitä jättäessään lapsia hoitoon. Vuorohoitoperheillä lasten hoidon tarve on epäsäännöllistä ja tuo lisähaastetta uuteen elämäntilanteeseen koko perheelle. Arjen tasapainoinen hallinta ei ole vanhemmille itsestään selvyys. (Kaiponen 2005.)

Hoidon alku voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Mahdollinen koti- tai tutustumiskäynti perheeseen, aloituskeskustelu ja tutustumisvaihe aloittavat vuorovaikutuksen lapsen, vanhempien ja henkilökunnan välillä. (Hujala & Turja 2011, 80 - 82.) Alun tutustumisvaiheesta perheen ja henkilöstön välillä alkaa kasvatuskumppanuuden kehittyminen. Kumppanuus osapuolten välille ei synny itsestään vaan se vaatii aikaa, tutustumista, lukuisia keskusteluja ja vastavuoroisuutta. Kasvatuskumppanuudessa luottamuksen syntyminen on erittäin tärkeää. Avoin ja toimiva kumppanuus helpottaa vaikeista asioista puhumista. (Hujala & Turja 2011, 85 - 86.)

Kasvatuskumppanuus on tavoitteellista yhteistyötä, jonka merkittävänä tavoitteena on tunnistaa herkästi ja mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve. Tuen tarpeen tunnistamisen jälkeen on mahdollista yhdessä lapsen vanhempien kanssa luoda yhteinen toimiva toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Ongelmatilanteissa olisi tärkeää säilyttää vanhempien ja kasvattajien välillä kasvatuskumppanuuden kunnioittava ja turvallinen ilmapiiri. (Heinämäki 2005, 33.)

Turvallisessa ja hyvässä kasvatuskumppanuussuhteessa vanhempien merkitystä ensisijaisena kasvattajana arvostetaan ja tuetaan. Heidän tuntemustaan lapsesta arvostetaan ja työtä lapsen hyväksi tehdään tasa-arvoisesti yhdessä henkilökunnan ja muiden kas-

vatuksen ammattilaisten kanssa. Turvallisen kasvatuskumppanuuden luomisen edellytys on kasvattajan läsnäolo päivittäisissä toiminnoissa vuorohoidossa. (Karila ym. 2006, 103. VKK - Metro 2010, 165.)

3 VARHAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

Kun vanhemmat kykenevät sovittamaan perheen ja työn hyvin yhteen, se parantaa perheiden hyvinvointia. Perheen oikeanaikaisen ja riittävän tuen tarpeen aloittaminen ajoissa ehkäisee ennalta ristiriitoja ja mahdollisia tulevia ongelmia. Tuki lapsen elämän alussa tulisi nähdä mahdollisuutena ja investointina lapsen parhaaksi.

3.1 Varhaisen tuen käsite

Lapsen tukeminen on aikaisemmin aina määritelty liittyväksi erityispäivähoitoon. Nykyään tämä määrittely ei ole riittävä. Erityispäivähoito kuuluu edelleen osaksi varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää, mutta nykyään varhaiskasvatuksessa käytetään erityisen ja varhaisen tuen käsitteitä. (Heinämäki 2005, 10.) Merisuo-Storm (2007) tutki erityisen tuen tarpeen toteutumista vuorohoidossa.

Varhainen tuki on lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista sekä mahdollisimman varhain tarjottavia tai käynnistettäviä tukitoimia, asioihin puututaan, tartutaan ajoissa eli ennen kuin asiat kehittyvät ongelmiksi. Se on osa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Varhainen tuki varhaiskasvatuksessa rakentuu päivähoitohenkilöstön vahvan perusosaamisen varaan ja siihen sisältyy ennaltaehkäisevä, lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöihin liittyvä näkökulma. (Heinämäki 2005, 9.)

Lapsella voi olla tuen tarvetta fyysisellä, tiedollisella, taidollisella, tunne- elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla. Tuen tarve syntyy myös, jos lapsen kasvuolot vaarantuvat, tai ne eivät turvaa hänen kehitystään ja terveyttään. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 35.)

Päivähoidossa lapsen varhainen tuki voidaan järjestää osaksi lapsen päivittäistä arkielämää. Varhaiskasvatuksen tukitoimien perustana on vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhdessä tekemät havainnot lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

(Heinämäki 2005,15) Varhainen tuki on yksi osa varhaiskasvatuksen vaativaa perustehtävää.

Päivähoidon merkitys tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä on merkittävää myös ekokulttuurisen teorian mukaan. Henkilöstö voi seurata lapsen kiinnostuksen kohteita ja toimintaa päivittäin erilaisissa tilanteissa ja hyödyntää moniammatillista osaamista lapsen tueksi ja parhaaksi vanhempia kunnioittaen. (Heinämäki 2005,15.)

Varhainen tuki lapsen päivähoitoympäristössä perustuu varhaiskasvattajien osaamiseen ja ammattitaitoon. Se edellyttää kasvatusyhteisön perusosaamista ja koko henkilöstön vastuuta lapsesta ja perheen kokonaisvaltaisesta tukemisesta. Varhaiskasvattajan on tärkeää tunnistaa lapsen tärkeät kokemukset ja niiden merkityksellisyys kasvattajan ja toimintaympäristön kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 35.)

Lapsen varhaisina kasvuvuosina tapahtuva tukeminen on merkityksellistä ja kannattavaa. Huoliin tarttuminen varhaisessa vaiheessa estää lisäongelmien syntymisen. Lapsen ja perheen tukeminen on kannattavaa niin inhimillisesti kuin taloudellisestikin. (Heinämäki 2005,15.)

3.2 Varhainen puuttuminen

Terveysten ja hyvinvointilaitoksen (THL) mukaan puuttuminen käsitetään toimimise-
na mahdollisimman aikaisin, avoimesti ja hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden
ehkäisemiseksi. Varhainen puuttuminen on vastuunottoa omasta toiminnasta toisten
tukemiseksi (Eriksson & Arnkil 2005, 3, 7)

Varhaisen puuttumisen termi on tunnettu Suomessa sekä ulkomailla. Kansainvälisessä
keskustelussa käytetty *Early Intervention*- termi tarkoittaa suomen kielessä varhaista
puuttumista. Interventio tarkoittaa kokonaisuutena tuen tarpeen havaitsemista, arvioin-
tia ja tuen järjestämistä käsittävää prosessia. (Heinämäki 2005, 13.)

Varhaisen puuttumisen käsite on tunnettu niin ulkomailla kuin meillä Suomessa ja se
ymmärretään useilla eri tavoilla. Toiset painottavat varhaista oppimisvaikeuksien tai
oireiden tunnistamista ja tarvittavia tukitoimia jotkut poikkeavuuden kontrollia ja jot-

kut ehkäisevää toimintaa avoimessa yhteistyössä. Edelleen toiset painottavat lasten ja perheiden suuntaan tapahtuvaa toimintaa ja toiset ovat kiinnostuneita muista ikäryhmistä varhaisen puuttumisen käsitteen alla. (Eriksson & Arnkil 2005, 3, 7)

Varhainen puuttuminen on esillä Suomen hallitusohjelmassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE) 2008 – 2011 sekä Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012 - 2015 painottavat lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta sekä työntekijöiden ja perheiden välistä avointa yhteistyötä varhaisessa vaiheessa. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2011, 3 - 4, 8, 10)

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) ja Lastensuojelun keskusliiton Varhaisen puuttumisen Varpu-hanke on luonut käytännön toimintamallin varhaiskasvatukseen. Toimintamalli auttaa ammattilaista tunnistamaan huolensa huolen vyöhykkeistön avulla ja ottamaan asian puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman varhain. Puheeksiottaminen perustuu vuorovaikutukselliseen lähestymistapaan, jossa oma huoli kuvataan ja avataan vanhemmille. Vanhemmilla on mahdollisuus kuulla huolesta ja keskustella asiasta yhteisen ymmärryksen vallitessa. (Heinämäki 2005, 14, 18.) Seuraavassa eritellään tuen tarpeen joustavaa ja sovellettavaa monimuotoista kehittämis-kokonaisuutta.

3.3 Tuen tarpeen havaitseminen

Tuen tarpeen havaitseminen edellyttää niin ikätasoisien kehityksen, kuin lapsen yksilöllisen kehityksen hyvää tuntemista. Laaja ja hyvä tuntemus lapsen elämästä antaa tarpeellista tietoa, johon kehityksellisiä havaintoja voidaan suhteuttaa. Kasvattajien tulee erottaa ne tilanteet, mitkä kuuluvat ikätasoiseen kehitykseen ja saattavat hankaloittaa elämää, mutta eivät edellytä puuttumista. (Heinämäki 2005, 10 - 11.)

Huolen heräämisen jälkeen tuen tarpeen havaitseminen ja sen tunnistaminen on ensimmäinen vaihe varhaisen puuttumisen prosessissa. Tuen tarpeen tunnistaminen lapsen arkipäiväisessä elämässä on keskeistä varhaisen tukemisen kannalta. Arkiset tilanteet ja niiden tunnistaminen helpottaa oikeanlaisen tuen tarpeen tarjoamista niin lapselle kuin perheelle. (Määttä & Rantala 2010, 120.)

Puuttuminen ja tuen ajoittaminen oikeaan aikaan on tärkeää lapsen tukemisessa. Vieläkin merkittävämpää on puuttumisen ja annettavan tuen muoto. Tuen tarpeen arvioinnin tulee olla avointa. Yhä useammin tuen tarvetta ei voi määrittellä yksiselitteisesti, vaan siihen vaikuttavat monet erilaiset lapsen ja perheen elämään vaikuttavat tekijät. Tuen tarvetta ei tule tarkastella pysyvänä, vaan lapseen liittyvänä ominaisuutena, johon vaikuttaa lapsen lähiympäristö. (Heinämäki 2005, 15, 33.)

Luttisen (2006) tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin vuorovaikutusleikkien merkitystä sosiaalisten taitojen vahvistajana vuorohoitopäiväkodissa. Hän syventyi tutkimuksessaan selvittämään, onko leikkimenetelmällä mahdollista ennaltaehkäistä sosiaaliin taitoihin liittyviä pulmatilanteita vuorohoitoympäristössä. Tutkimus toteutettiin seuraamalla ja haastattelemalla neljää vuorohoitolasta yhdessä vuorohoitoyksikössä 12 kertaa kevään 2005 aikana. Vuorovaikutusleikkimenetelmän hyötyä voitiin todeta sosiaalisten taitojen vahvistamisessa ja tukemisessa. Luttisen mukaan leikkimenetelmä, joka harjoituttaa oikeaa vuorovaikutusta leikin ohessa, toimii ennaltaehkäisevänä ja varhaisena pulmiin puuttumisena vuorohoitopäiväkotiympäristössä.

3.4 Tuen tarpeesta puhuminen

Tuen tarpeesta puhuminen tulee toteuttaa lasta ja perhettä kunnioittaen. Perheen kohtaaminen ja perheen osallisuuden vahvistaminen on tärkeää prosessin aikana. Osallisuus merkitsee omakohtaista sitoutumista, vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuun ottamista yhdessä tärkeiksi todettujen asioiden puolesta. Osallisuuden lähtökohtana voidaan pitää yhteisten kokemusten ja tietojen vaihtoa ja jakamista. (Kaskela ym. 2006, 27.)

Avoin ja myönteinen suhtautuminen perheeseen mahdollistaa ja antaa tilaa perheen puheelle ja monenlaisille tunteille ja niiden läsnäololle. Päivittäiset keskustelut lapsen asioista helpottaa huoli- ja pulmatilanteiden esille ottamista puolin ja toisin. Lapsen etu on vanhemman ja kasvattajan luottamuksellinen vuorovaikutussuhde ja sen syveneminen. (Kaskela ym. 2006, 45.)

Vanhempien osallistuminen ja osallistaminen varhaisessa vaiheessa yhteisen huolen jakamiseen mahdollistaa mahdollisten tulevien vaikeuksien ennaltaehkäisyä. Vanhempien asiantuntijuuden merkityksen ymmärtäminen lapsen kotiasioista puhuttaessa

tuo esiin ne resurssit ja tarpeet, joita perhe kulloinkin tarvitsee. Lain mukaan päivähoidon tulee tukea perheen hyvinvointia vanhemmuutta tukemalla. (Määttä & Rantala 2010, 120. Heinämäki 2005, 14.)

3.5 Tukitoimien suunnittelu

Vanhempien kanssa yhdessä tehty tuen tarpeen arviointi luo mahdollisuuden tarkastella ja arvioida lapsesta tehtyjä havaintoja lapsesta ja hänen toiminnastaan erilaisissa ympäristöissä. Keskusteluissa tuodaan esille lapsen vahvuuksia ja vahvistamista tarvitsevia tilanteita. Kasvatuskumppanuuden hengessä pyritään tunnistamaan tilanteet ja toiminnot, jotka vähentävät tai lisäävät tuen tarvetta. Asiantuntija arvio lapsesta tai perheen tilanteen tuen tarpeista voidaan käyttää avuksi suunniteltaessa varhaisen tuen toiminnallista kokonaisuutta. (Heinämäki 2005, 37, 44.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on lain ja asetusten ohella tärkeä asiakirja kaupunkien varhaiskasvatuksessa. Se on moniportainen suunnitelma, joka ohjaa ja linjaa kuntien, päiväkotien ja lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Lapsen vasu) on henkilökunnan ja vanhempien yhteinen työväline, jonka avulla luodaan ja sovitaan yhteisiä tavoitteita ja sopimuksia siitä, miten lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia tuetaan päivähoidossa ja kotona. Varhaiskasvatussuunnitelma tehdään jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle kasvatustyöskeskustelussa yhdessä vanhempien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812 /2000).

3.6 Kuntouttavia elementtejä varhaiskasvatuksessa

Päivähoitoympäristössä tukitoiminta mukautetaan lapsen tarpeiden mukaisesti ja varhaiskasvatuksen kuntouttavia elementtejä käytetään suunnitelmallisesti lapsen hyväksi. Heinämäen, Hietalan ja Turja- Heinosen mukaan kuntouttavia elementtejä ovat:

- **Struktuuri eli rakenne**

Lapselle luodaan mahdollisuus ennakoida toimintaa ja lapsen käyttäytymiseen kohdistuvia odotuksia tuetaan vahvistamalla hänen toimintaympäristönsä

struktuuria. Struktuuri ymmärretään ajan, paikan, ihmisten ja toiminnan säännöllisyytenä, pysyvyytenä ja jäsentyneisyytenä.

- **Vuorovaikutuksen vahvistaminen**

Soile Hietalan ja Marja Mäki-Turja-Heinosen (2011) tutkimuksessa tarkasteltiin pitkäkestoisen leikin mahdollistamista vuorohoitopäiväkodissa. Tutkimuksen tehtävänä oli vahvistaa vuorovaikutusta leikin avulla, sekä kehittää uusia toimintamalleja ja ideoita pitkäkestoiseen leikkiin vuorohoitopäiväkodissa. Tutkimus osoitti, että vuorohoitopäiväkodissa on paljon pitkäkestoiseen leikkiin mahdollistavia asioita, ajan, välineiden, tilojen ja lapsimäärän puitteissa, mutta myös leikkiä rajoittavia tekijöitä löytyi.

- **Lapsen itsenäisen toiminnan ohjaus**

Lasta ohjataan ajattelemaan, pohtimaan ja tekemään päätöksiä. Hänelle opetetaan päivittäisiin toimintoihin liittyviä taitoja sekä toimintaa helpottavia tottumuksia. Lasta tuetaan asettamaan toiminnalleen tavoitteita ja tunnistamaan onnistumisia ja osaamista.

- **Ryhmässä toimiminen**

Lapselle opetetaan ja häntä ohjataan hallitsemaan sosiaalisen käyttäytymisen perustaidot. Lasten vertaistoimintaa tuetaan ja leikille annetaan tilaa. Häntä tuetaan ryhmätoimintaan, sekä ryhmän tapojen ja sääntöjen omaksumista tuetaan ja opetetaan.

- **Lapsen kehityksen osa-alueita tuetaan**

Kehityksen osa-alueita tuetaan liittämällä ne luontevasti muuhun toimintaan kasvatuksen eri menetelmiä ja sisältöjä hyödyntäen. (Heinämäki 2005, 60 - 63.)

Sosiaalialan kehittämishankkeen osahankkeena vuosina 2004 - 2005 toteutetun Varhaista tukea lapselle (VarTu) -hankkeen tavoitteeksi asetettiin varhaisen tuen menetelmien ja ohjauksen vakiinnuttaminen työtavaksi varhaiskasvatuksessa. VarTu -hankkeessa kehitettiin uusia toimintamalleja, jotka liittyvät lapsen päivittäiseen elämään varhaiskasvatuksessa sekä työstettiin edelleen jo aikaisemmin hyväksi havaittuja työskentelytapoja. (Heinämäki 2005, 3.)

4 ENNALTA EHKÄISEVÄ PERHETYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Syksyllä 2004 aloitettiin Savonlinnan kaupungin päivähoiton perhetyö uutena ennalta ehkäisevänä työmuotona, joka on osana varhaiskasvatuspalveluja. Perhetyöhön ovat oikeutettuja perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Päivähoidon perhetyön tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen ja tukeminen keskustelujen tai yhdessä tekemisen kautta arkielämän helpottamiseksi sekä käytännön ratkaisujen tai toimivien kasvatuskäytäntöjen löytämiseksi. Yhteydenotto voi tulla perheen kanssa yhteistyötä tekevän tahon kautta. Yhteydenoton jälkeen asiakasperheille pyritään sopimaan tapaamisaika perheen kotiin, jolloin perheen kanssa tehdään suunnitelma yhteistyön toteuttamisesta, sekä kartoitetaan muut mahdolliset yhteistyötahot mahdollisimman pian yhteydenoton jälkeen. (Savonlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2006, 20 - 21.)

Perhetyön luonteeseen kuuluu, että sama perhe voi saada perhetyötä useamman kerran, työn kesto ja intensiivisyys määrittyvät tilanteen mukaan. Jokaisen perheen kohdalla tavoitteet työlle ovat omanlaisia. Perheen omista voimavaroista rakentuva toiveisuus ja näkemys paremmasta huomisesta painottuvat työskentelyssä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 15.)

Ennalta ehkäisevä perhetyö toimii kiinteästi avoimen päiväkodin yhteydessä. Avoimen päiväkodin ohjatun toiminnan ohessa vanhemmilla on mahdollisuus tavata perhetyön työntekijöitä ja solmia vuorovaikutussuhteita toisiin lapsiperheisiin. (Tanninen 2010. Hartikainen, 2011.)

Lait ja säädökset säätelevät perhetyötä ja suojaavat niin työntekijöitä kuin asiakkaitakin: ne ohjaavat jokaista perhetyötä tekevää. Yksiselitteisesti laki ei määrittele mikä on oikein ja mikä väärin, vaan perhetyötä tekevä joutuu eettisesti pohtimaan ratkaisuun päivittäin. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 62)

Perhetyö-nimikkeen alla voidaan tehdä työtä hyvin erilaisin menetelmin ja toimintamuotoja apuna käyttäen. Perhetyön yksiselitteinen ja kokonaisvaltainen määrittely on haastavaa. Perhetyön sisältö, toimintamuodot, tavoitteet, tekijät ja organisointi vaihtelevat eri paikkakunnilla mutta perhetyö toimintana on vakiintunut kuntiin. Perhetyö on

niin sanottua moniammatillista työtä, jossa yhdistetään useamman erikoistuneen alan osaaminen ja tieto. (Vilen ym. 2010, 6, 24 - 25.)

Toimintaympäristön mukaan kuvattuna perhetyö voidaan jakaa sosiaalipalvelujen -, neuvoloiden - tai päivähoidon perhetyöksi sekä kolmannen sektorin järjestöjen palveluiksi ja seurakuntien perhetyöksi. Jaottelu voidaan tehdä myös sen elämänalueen palveluiden mukaan, johon se kuuluu: koulun, päivähoidon, sairaalan, neuvolan, päihdepalvelun, mielenterveyspalvelun ja lastensuojelutyön alueeseen. Perhetyötä kuvataan myös sen mukaan mitkä ovat työn lähtökohdat, esimerkiksi lapsiperheen neuvonta ja ohjaus, kotipalvelu tai puuttuminen lapsen turvallisuutta vaarantaviin vanhempien elämäntapoihin tai lapsen kehityksessä ilmeneviin haittoihin.

(Rönkkö ja Rytönen 2010, 27 - 28.)

Perhetyön lähtökohtana on perheestä ja perheen elämästä lähtevät tarpeet. Ne voivat liittyä lasten kasvatukseen- ja kehityskysymyksiin, elinolojen järjestämiseen, perheen kykyyn toimia arkielämässä tai poikkeustilanteessa, vanhemmuuden tukemiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen. Perhetyö pohjautuu välittämisen ja huolehtimisen periaatteisiin, joiden katsotaan kuuluvan jokaisen yhteiskunnassamme asuvan yksilön oikeudeksi. Jokaiselle lapselle, nuorelle ja aikuiselle tulee taata perustuki turvallisuuteen ja hyvinvointiin. (Rönkkö ym. 2010, 27.)

Päivähoidon perhetyön tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen ja tukeminen keskustelujen tai yhdessä tekemisen kautta arkielämän helpottamiseksi, sekä käytännön ratkaisujen ja toimivien kasvatuskäytäntöjen löytämiseksi. Työskentely on tavoitteellista, suunnitelmallista sekä määräaikaan rajattua. Työntekijän ja perheen välinen suhde perustuu luottamuksellisuuteen. (Tanninen 2010, Hartikainen 2011.) Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 683/1983, 1 §.)

Perhetyö varhaiskasvatuksessa toimii ennaltaehkäisevänä ja varhaisen tuen lapsiperheiden palveluna, jolloin asiakkuus syntyy esim. äitiys- ja lastenneuvolan tai päivähoidon kautta sekä perheiden omasta pyynnöstä. Ennaltaehkäisevä perhetyö nähdään arjen sujumista tukevien palveluiden kannalta tärkeänä syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemisessä. (Rönkkö ym. 2010, 32.)

Perhetyön tavoitteita ovat vanhemmuuden tukeminen, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen, lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, perheen elämänlaadun parantaminen ja arjen hallinta, sekä perheen tukeminen äkillisessä kriisissä. (Rönkkö ym. 2010, 33) Päivähoidon ennalta ehkäisevä työ on ehkäisevää lastensuojelutyötä, kun lapsi ja perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaana (Tanninen 2010, Hartikainen 2011).

Lapsen hyvinvointi on perhetyön keskeisin kriteeri. Lapsikeskeisen työskentelyn lähtökohta on, että muutostarpeita lähdetään selvittämään lapsen ja vanhempien kanssa yhdessä ja erikseen. Yhteistyön kannalta kartoitetaan muut tarvittavat yhteistyötahot. (Tanninen 2010, Hartikainen 2011.) Avoin päiväkotij- ja leikkipuistotoiminta ovat kokopäiväistä perheiden kohtaamiseen perustuvaa toimintaa, joko kaikille avoimena toimintana tai ryhmämuotoisena toimintana. Tällainen toiminta voidaan ajatella olevan ryhmämuotoista ennaltaehkäisevää perhetyötä sellaisenaan. (Vilen ym. 2010, 30)

Ehkäisevässä perhetyössä pyritään ylläpitämään ja lisäämään ihmisten hyvinvointia ja samalla pienentää perhetilanteiden vaikeutumisen riskejä. Työtä tehdään opastamalla, neuvomalla ja tukitoimia apuna käyttäen, jolloin perheen arjen sujuvuus paranee. Samanaikaisesti pyritään tunnistamaan perheen mahdolliset aluillaan olevat ongelmat ja keskustelemaan niistä perheen kanssa. Luodaan toimintatapoja ehkäisemään olemassa olevia haittoja, etteivät ne aiheuta uusia ongelmia. (Rönkkö ym. 2010, 32.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

vuosi	Kehittelyä ja suunnittelua	Toteuma
2010	Ideointia aiheesta, erilaisia aiheita ja variaatioita opinnäytetyön aiheesta	Opinnäytetyö koskee vuorohoitoa
2011	Aiheen täsmentyminen, teorian keruuta, haastattelujen suunnittelua ja testausta, tutkimuslupien haku	Tutkimusluvat, haastattelut henkilöstölle, kyselylomake-haastattelut vanhemmille, teoria koonti, haastattelujen sisällön tarkastelu
2012	Opinnäytetyön täsmennystä, äidinkielen tarkistusta, tekstin käsittelyä ja muokkausta, äidinkielen opettajan ja ohjaavan opettajan kommentit	Äidinkielen korjaukset, valmis opinnäytetyö, opinnäytetyön esitys

Taulukko 1. Opinnäytetyön prosessi

Taulukossa 1. on kuvattu opinnäytetyömme prosessi, joka alkoi vuonna 2010 ideomalla opinnäytetyön aihetta. Alussa meillä oli varhaiskasvatuksesta yhteistyökumppani työelämästä, jonka ehdotuksesta opinnäytetyömme olisi ollut kehittämistehtävä liittyen vuorohoidon sisällön kehittämiseen. Työelämän kontakti vaihtoi työpaikkaa ja paikkakuntaa. Tämän jälkeen tarkensimme uudelleen opinnäytetyömme aihetta ja sisältöä.

2011 aiheemme tarkentui, koska havaitsimme varhaisen tuen tarpeen. Halusimme kartoittaa varhaisen tuen ilmiötä vuorohoidossa. Tuntui siltä, että tuelle on tarvetta. Halusimme tutkia varhaista tukea, koska vuorohoito itsessään on haasteellinen niin lapsille kuin heidän vanhemmilleen. Haastattelujen ja teoria tiedon kautta ymmärrys ja kiinnostus aiheeseen lisääntyivät. Tekemiemme haastattelujen kautta pääsimme sisälle aiheeseen ja ymmärsimme vuorohoidon monisäikeisyyden.

5.1 Tutkimustehtävät

Halusimme selvittää henkilökunnan kokemuksia tilanteissa, joissa perheet ovat haavoittuvia. Päivähoidon perhetyö osana varhaiskasvatusta vastaa monien erilaisten tuen tarpeiden haasteisiin perheissä. Onko varhaiseen tukeen perustuva työtapaa vastaus moninaisiin pulmiin vuorohoidossa?

Tutkimuksellamme pyrimme selvittämään miten varhaisen tuen tarve näkyy vuorohoidossa työntekijöiden näkökulmasta ja miten työntekijät kokevat tilanteen, jossa perhe tai lapsi tarvitsee tukea elämäntilanteeseensa. Lisäksi halusimme selvittää, miten työntekijät pystyvät vastaamaan perheiden haasteisiin, sekä mitä tukea vanhemmat odottavat saavansa henkilökunnalta ja mitä ovat saaneet?

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Miten varhaisen tuen tarve ilmenee vuorohoidossa?
- Miten työntekijät tunnistavat perheiden huolen?
- Miten työntekijät vastaavat varhaisen tuen tarpeeseen vuorohoidossa?
- Vastaako työntekijöiden osaaminen vuorohoidon haasteisiin?

5.2 Kohderyhmä

Tutkimukseen osallistui kaksitoista (12) itä- ja eteläsuomalaista vuorohoitopäiväkodin kasvatushenkilöstöä sekä kahden vuorohoitopäiväkodin lasten vanhemmat. Lisäksi tietoa kerättiin kahdelta päivähoidon perhetyön työntekijältä Itä-Suomessa. Tutkimukseen osallistuneiden kasvatushenkilöstön työkokemus alalta oli kahdesta (2) vuodesta 30:een. Vanhempien vastauksia kyselylomakkeisiin saimme 17 kappaletta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tietoa kerätään niiltä henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta. Onkin tärkeää valita kohderyhmä tarkoitukseen sopivasti ja harkiten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85 - 86.)

5.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään jotain ilmiötä tai tapahtumaa, sekä ymmärtämään tiettyä toimintaa, tutkimuskohdetta tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. (Heikkilä 2005, 16; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Laadullisen tutkimuksen tyyppiin kuuluu tiedonhankinnan kokonaisvaltaisuus ja aineiston kokoaminen luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, sekä ihmisen suosiminen tiedonkeruun instrumenttina. Tarkoitus on löytää uusia ja odottamattomia asioita. Laadullisessa tutkimuksessa suositetaan menetelmiä, joissa tutkittavien oma ääni ja heidän näkökulmansa pääsevät esille. (Hirsijärvi ym. 2007, 160.)

Teemahaastattelulla voidaan kerätä tietoa, joka on merkityksellistä ongelmanasettelun ja tutkimustehtävän kannalta. Haastattelutilanteessa keskustelu etenee etukäteen valittujen aiheiden ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 75 - 76.) Jokainen kasvatushenkilö haastateltiin yksin vuorohoitopäiväkodissa ja haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen haastattelut litteroitiin. Litteroinnin avulla päätelmien tekemisen voi tehdä joko koko kerätystä aineistosta tai tema-alueiden mukaisesti valikoiden (Hirsijärvi ym. 2007, 217). Teemahaastattelut testattiin kolmella vuorohoitopäiväkodissa työskennelleellä kasvattajalla. Testihaastattelujen jälkeen kysymyksiä pohdittiin yhdessä ohjaavan opettajan kanssa.

Päivähoidon perhetyön osuutta varten aineistoa kerättiin haastattelemalla perhetyön johtajaa ja yhtä työntekijää. Näissä haastatteluissa haastateltavat ovat olleet perustamassa päivähoidon perhetyötä paikkakunnalle, joten heillä oli parhain tieto asiasta. Haastattelut tehtiin teemahaastatteluna keskustelunomaisesti ja keskustelussa edettiin rakentamalla haastattelun jatko saatujen vastausten varaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76).

Tutkimustuloksen luotettavuuden varmistamiseksi ja laajentamiseksi käytimme kyselylomaketta vuorohoitolaisten perheille. Kyselylomakkeessa oli avoimia kysymyksiä, joilla toivoimme saavamme vanhemman tai vanhempien mielipiteen esiin tuen tarpeen merkityksestä vuorohoidossa. Kyselytutkimuksella voidaan saada täsmällistä ja tarkkaa tietoa tosiasioihin perustuvista käsityksistä, uskomuksista, toiminnasta, käyttäytymisestä, ajatuksista ja tunteista sekä pyytää mielipiteille ja toiminnoille perusteluja. Kyselytutkimuksen luotettavuutta korostaa se, että kysymykset ovat samassa muodossa kaikille. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Kyselytutkimukseen liittyy myös joitakin heikkouksia, esimerkiksi, kuinka vakavasti vastaajat vastaavat kysymyksiin tai kuinka perehtyneitä he ovat siihen asiaan, josta kysymykset esitetään. Vastaajien näkökulma vastattaviin kysymyksiin ei myöskään välity tutkimuksen tekijälle tai palautusprosentti voi jäädä matalaksi niin kuin meille kävi. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.) Kyselylomakkeita jaettiin 130 kappaletta, joista 17 palautettiin.

Kyselylomakkeet vietiin vuorohoitopäiväkoteihin henkilökohtaisesti. Päiväkotien henkilökunta jakoi kirjeet perheille. Lomakkeet olivat valmiina palautuskirjekuoressa, jonka sai liimattua kiinni. Näin varmistimme vastaajan tietojen luottamuksellisuuden ja mahdollisuuden vastata rehellisesti kysymyksiin. Haimme palautetut kirjekuoret sovitusti vuorohoitopäiväkodeista. Sovitun hakupäivän jälkeen saimme kolme vastausta.

5.4 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda selkeä ja tarkka kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysillä pyritään järjestämään, ana-

lysoimaan ja jäsentämään aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta kuitenkaan sen sisällöllistä informaatiota. (Tuomi & Saramäki 2009, 108.)

Tutustuimme aineistoon lukemalla kyselylomake -vastaukset välittömästi läpi. Samaa kysymykseen liittyvät kysymykset kokosimme omiksi kokonaisuuksiksi. Kävimme vastauksia läpi useaan kertaan ja etsimme niistä tutkimustehtävien kannalta olennaiset teemat.

Analysoimme laadullisella tutkimusotteella kyselylomakkeiden vastaukset teemoittelemalla ne aiheittain. Lukemalla useaan kertaan haastattelumateriaaleja läpi, tekstistä alkaa nousta tutkielmallemme olennaisia asioita. Materiaalista etsimme näkökulmia tutkimuskysymyksiimme. Laadullinen analyysi on menettelytapa, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja, esim. haastatteluja, artikkeleja, puhetta tai muuta kirjallista materiaalia, selittämällä ja tulkiten. Analyysin tuloksena tutkittava asia saadaan luokiteltua, kuvailtua ja käsitteellistettyä johtopäätösten tekoa varten. Analyysissa nousee haastattelijan oma intuitio tärkeäksi materiaalin tutkimusvälineeksi. Analyysillä pyritään kuvaamaan aineisto tiivistetysti ja yleistetysti kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineisto kuvataan sanallisesti ja järjestetään johtopäätösten tekemistä varten. Analyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 108, 222 – 224.)

Tutkimustulos osioon koodasimme haastateltavat ryhmittelemällä kaikki työntekijät yhdeksi ryhmäksi, vanhemmat yhdeksi ryhmäksi ja perhetyöntekijät yhdeksi ryhmäksi. Emme koodanneet haastateltaviamme yksityiskohtaisemmin, koska totesimme sen olevan liian läpinäkyvää. Merkinnät, joita aineistoon viitattaessa käytetään tarkoittavat seuraavaa:

T = työntekijät, teemahaastattelun vastauksia

V = vanhemmat, kyselylomakkeen vastauksia

P = ennakoivan perhetyöntekijät, teemahaastattelun vastauksia

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Aineiston kokoamiseen saimme luvat Savonlinnan kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä ja Vantaan kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Tutkimuksemme luotettavuutta lisää se, että perheet saivat vastata kyselyyn nimettöminä. Työntekijä- ja esimieshaas-

tattelut olivat nimellisiä. Haastatteluista ja kyselyistä säilytettiin huolellisesti lukkojen takana koko prosessin ajan. Luottamuksellisuuden lisäämiseksi hävitämme aineiston työn valmistumisen jälkeen. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että aineisto on koottu sieltä missä tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä esiintyy, eli vuorohoidosta ja sitä käyttäviltä perheiltä ja lapsilta.

Tutkimuksen luotettavuuden edellytys on, että se on tehty tieteelliselle tutkimukselle asetettujen arvosteluperusteiden mukaan. Tutkimuksen luotettavuutta tai hyvyttä määritellään kahdella käsitteellä, validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti eli pätevyys tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin. Validiteetti tulisi varmistaa etukäteen huolellisella suunnittelulla ja tiedonkeruulla. Validin tutkimuksen toteutumista edesauttavat tutkimuslomakkeen kysymysten huolellinen suunnittelu ja kohderyhmän tarkka määrittely. Riskinä on, että vastaaja käsittää kysymykset toisin kuin tutkija on ajatellut, mutta on silti vastannut kysymykseen, tämä vääristää tutkimuksen tulosta ja vähentää sen validiutta. (Heikkilä 2005, 29, 185 - 186, Hirsjärvi ym. 2007, 226 - 227.)

Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen mittaustulosten luotettavuutta. Mittaustulosten tulee perustua tarkkuuteen ja tutkimuksen tulos tulee olla sama toistettuna. Yhteiskunnan monimuotoisuudesta ja vaihtelevuudesta johtuen yhden tutkimuksen tulokset eivät välttämättä päde toisena aikana ja toisessa vastaavanlaisessa tilanteessa. Puutteellista reliabiliteettia aiheuttavat satunnaisvirheet, joita ovat erilainen mittaus ja käsittelyvirheet. Tutkimuksen reliabiliteetti on riippumaton validiteetistä, mutta alhainen reliabiliteetti alentaa myös tutkimuksen validiteettia. (Heikkilä 2005, 30; Hirsjärvi ym. 2007, 226.) Yhdistimme itä- ja eteläsuomalaisten vanhempien vastaukset yhdeksi ryhmäksi, näin saimme kattavamman otannan vastauksia analysoitavaksi yhdessä. Teimme samoin kasvatushenkilöstön vastauksille. Vastanneiden anonymiys säilyi näin myös paremmin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulososiossa opinnäytetyössämme käsittelemme sekä työntekijöiden teema-haastattelun tuloksia, että vanhempien kyselylomakkeen vastauksia. Tässä luvussa käytämme suoria lainauksia työntekijöiden ja vanhempien haastatteluista, suorat lai-

naukset on kursivoitu. Työntekijät on merkitty tekstiin kirjaimella (T), vanhemmat kirjaimella (V) ja ennakoivan perhetyön työntekijä kirjaimella (P).

6.1 Vuorohoidon vaikutus perheen arkeen

Tutkimuskysymyksemme tulivat vastauksissa esiin seuraavasti. Tutkimuskysymykseemme, varhaisen tuen tarpeen ilmenemisestä vuorohoidossa, nousi kasvatushenkilöstön vastauksissa esille muun muassa lasten ja heidän perheidensä päivärytmin epäsäännöllisyys, vanhempien väsymys, vanhempien työelämän henkinen vaativuus, joihin perheet saavat tukea henkilöstöltä.

”Vastaako työntekijöiden osaaminen työn haasteisiin?” -tutkimuskysymykseemme, esille nousi vanhempien vastauksista kiitollisuus työntekijöiden kyvystä ymmärtää lapsien ja vanhempien jaksamista. Henkilöstön osaaminen nousi työntekijöiden ja vanhempien vastauksissa työntekijöiden taitona huolehtia lapsista ja perheistä. Kasvatusthenkilökunta ymmärtää ja tukee sekä lapsia että vanhempia heidän jaksamisessa ja arjessaan.

Kysyessämme vuorohoidon vaikutuksista perheiden arkeen, vuorohoitotalojen kasvatushenkilöstön vastauksista suurin osa nosti esille vuorohoidon mukana tuoman arjen epäsäännöllisen päivärytmin sekä lapsien vaihtuvat kiintymyssuhteet, että lapsen ja vanhempien väsymyksen. Eräs haastateltavistamme kiteytti vuorohoidon vaikutuksia perheiden arkeen näin,

”Vuorohoito vaikuttaa varmasti jokaiseen perheeseen, epäsäännöllinen päivärytmi, lapsella liian monta kiintymyssuhdetta vuorohoidossa” (T).

Haastateltavat olivat huolissaan lapsista, joilla ei ole käsitystä normaalista vuorokausirytmistä,

”Lapset ovat eskari-ikään saakka ulalla vuorokausirytmistä. Aamulla syödään iltapala ja illalla aamupala” (T)

haastattelussa kerrottiin. Hoitoajat saattavat venyä lapsilla hyvin pitkiksi, mikäli vanhempien, varsinkin yksinhuoltajien, työvuorojen välissä on vain muutamia tunteja ennen seuraavan työvuoron alkua.

Perheiden epäsäännöllistä päivärytmiä ja hankalia työvuoroja kuvattiin haastattelussa muun muassa näin,

” esimerkiksi ravintolatyöntekijät on hyvin hankalassa tilanteessa, kun työvuorot päättyy vaikka kolmen neljän aikaan yöllä ja sitte he voi olla että sitte he hakee lapset täältä aamupäivällä tunniks, kahdeks , kolmeks kotiin ja menee sit taas illalla sit taas jo uudestaan. Et sit siinä jää sitä univajetta. Tai sit on se toinen vaihtoehto, että lapset melkein asuu sit täällä. ...Se on aika epäinhimillistä, jos lapset herää joka aamu neljältä. Mut toinen vaihtoehto on, että ne tulee tänne joka yö valmiiksi, eikä sekään tunnu kivalta. Et hyvin moninaisesti [vuorohoito] vaikuttaa” (T).

”...on olemassa myös niitä erittäin hankalia vuorotöitä, kuten esimerkiksi bussikuljettajat. Heillä voi päivä alkaa aamulla viideltä ja kestää kymmeneen ja olla sitten vaikka kolmen tunnin tauko ja jatkuu siitä, silloinhan se tarkoittaa niinku sitä perheelle, että lapsi on äärettömän pitkään hoidossa” (T).

Haastateltavan kertomasta käy hyvin ilmi kuinka perheet joutuvat helposti lujille sovitteessaan perhe-elämää ja työtään yhteen. Perhe-elämän kannalta haastavia ammatteja ovat muun muassa mainitut ravintolatyöntekijät, linja-autokuljettajat sekä monet muut työt, jotka perustuvat vuorotyö -malliin. Vanhemmat joutuvat joustamaan ja suunnittelemaan elämäänsä työn sanellessa heidän arkeaan. Vanhempien on vaikea suunnitella muuta elämää, kuten eräs haastateltavamme totesi. Monissa sekä työntekijöiden että vanhempien haastatteluissa tuli ilmi, että

”Se on työn tekemisen ehto, että on vuorohoitoa” (T).

Väsymyksen vuorotyöstä ja vuorohoidosta kerrottiin näkyvän sekä lapsissa että aikuisissa. Vanhemmille kertyy univajetta, kun työvuorojen jälkeen pitäisi voida myös levätä, toisaalta vanhempi haluaa viettää aikaa lastensa kanssa. Haastatteluissa osa vanhemmista kertoi vuorohoidon kasvatushenkilöstön ymmärtävän vanhempien levon tarpeen ja antavan heidän tuoda lapset hoitoon myös levon ajaksi.

Vanhemmista suurin osa kertoi kyselylomakkeessa vuorohoidon merkityksen perheen arjen sujumiseksi olevan erittäin tärkeä. Perheissä, joissa molemmat vanhemmat käyvät vuorotöissä, vuorohoito mahdollistaa perheen yhteisen vapaa-ajan sekä vähäi-

semmän hoidon tarpeen. Toisaalta vähäinen hoidon tarve nähtiin kasvatushenkilöstön haastatteluissa myös ongelmana, koska lapsella ei ole pysyvää viiteryhmää, jolloin lapsen ryhmäytyminen alkaa aina alusta. Vuorohoidon merkitys korostuu erityisesti silloin, kun vanhempi on yksinhuoltaja, sillä heille se merkitsee sitä, että he pääsevät mukaan työelämään.

”Vuorohoito on ainoa toivoni, että voin käydä töissä...koska olen täysin yksinhuoltaja” (V),

kirjoittaa eräs vanhemmista.

Vuorohoidon positiivisista merkityksistä eräs kasvatushenkilöistä kertoi näin,

”...on positiivisia puoliakin, voin taata ja alleviivata. Vuorohoito lapsiin tarttuu vuorohoidon mausteet: joustavuus, selviytymisen problematiikan omaava, voimavarana, kouluun lähtevä lapsi vuorohoidosta on omatoiminen, puolensa pitävä, arjen selviytyjä” (T).

Parhaimmillaan lapsi siis oppii ja omaksuu arvokkaita ominaisuuksia ja taitoja vuorohoidossa tulevaa elämää varten. Vanhempien vastaukset kysymykseen kuinka heidän lapset kokevat vuorohoidon, suurin osa vastaajista kertoi lapsen viihtyvän hyvin vuorohoidossa. Vanhemmista muutama kirjoitti, että välillä lapsi pitää vuorohoidosta ja välillä ei. Yhdessäkään vastauksessa ei kerrottu, että lapsi ei pitäisi vuorohoidossa olosta. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen lapselleen oli ikävää vaihtaa ryhmästä toiseen kiintymyssuhteiden katketessa.

6.2 Lasten vaihtuvat kiintymyssuhteet

Tutkimuskysymykseemme, varhaisen tuen tarpeen ilmenemisestä vuorohoidossa, haastatteluissa esille nousi huoli lasten vaihtuvista kiintymyssuhteista. Lasten viettäessä usein suurimman osan vuorokaudesta vuorohoidossa, lapset tarvitsevat työntekijöiden ammattitaitoa sekä varhaisen tuen työmuotoa heidän kasvussaan ja kehityksessään tasapainoisiksi yksilöiksi.

Vuorohoidon yleistyessä hoitoon tulee yhä enemmän pieniä, jopa alle vuoden ikäisiä lapsia. Lapsen hoidon tarpeesta riippuen, voi vuorohoidossa lasta olla nukuttamassa joka ilta eri ihminen. Varsinkin pienten, alle puolitoistavuotiaiden lasten kohdalla, vuorohoidon luonne, jolloin hoitajat vaihtelevat työvuorojen mukaan, huolestutti haastattelimiamme kasvatushenkilöstöä. Eira Suhonen kirjoittaa tutkimuksessaan ”Erityis-

tä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään” lapsen tarpeesta kiinnittyä häntä hoitavaan aikuiseen, joka usein on lapsen äiti. Lapsen kokema kiintymyssuhde toimii lapsen sisäisenä säätelyjärjestelmänä, jonka avulla lapsi muodostaa sekä käsitystään häntä ympäröivästä maailmasta ja ihmisistä, että läheisyyden tunteen pelon edessä. (Suhonen 2009, 16).

Kehittyvä lapsi tarvitsee hyvän kiintymyssuhteen, jotta hänen aivonsa, stressinsietokykynsä, muistinsa ja esimerkiksi kyky ymmärtää toisen ihmisen mielenliikkeitä pääsee kehittymään normaalisti. Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset tarvitsivat erityisesti hyvää kiintymyssuhdetta heitä hoitaviin hoitajiin. Lapsi on sitä haavoittuvaisempi mitä pienempänä hän menee kodin ulkopuolelle hoitoon. (Suhonen 2009, 16). Lapsen sopeutumisessa vuorohoitoon olennaista on, kuinka hyvän suhteen hän saa luotua päivähoitajan hoitajaansa, joka vuorohoidossa vaihtuu työvuorojen mukaan. Eräs haastateltavistamme kertoi huolestaan lasten vaihtuvista kiintymyssuhteista vuorohoidossa näin,

”...vanhempienkin täytyy tiedostaa se, että pieni vauva tulee, nytkin meillä on nuorin yhdeksän kuukautta ryhmään, jossa hoitajat muuttuu jatkuvasti ja muuta. Niin onhan se oma riskinsä. Vuorovaikutussuhteita tulee kaikkien tutkimusten valossa ihan liikaa ja näin, että mut...töitä tarvitaan, suurimmat osa on yksinhuoltajia...” (T)

”... Sieltä sit voi niitä levottomia kasvaa, kun tota, liian pienenä tulee liian paljon” (T).

Varhaisista kiintymyssuhteista on huolissaan myös Keltikangas-Järvinen. Keltikangas-Järvisen (2008) mukaan yhteiskunnallisilla ratkaisuilla voitaisiin vaikuttaa kiintymyssuhteiden määrään alentavasti. Päivähoitoryhmien kokoa pienentämällä turvataisiin kiintymyssuhteiden määrä sekä laatu. Kaikki lapset hyötyvät pysyvistä ja turvallisista vuorovaikutussuhteista. Ihmisten määrän kasvaessa ryhmässä lineaarisesti niin kontaktien määrä kasvaa eksponentiaalisesti. Lasten määrän nostaminen 6:sta 10:een päiväkotiryhmässä on osoitettu hetkittäin kasvattavan vuorovaikutustapahtumien määrää hoitopäivän aikana joistakin sadoista muutamaan tuhanteen. Vuorovaikutustapahtumien määrä ylittää lapsen hallintakyvyn. Hallintakyvyn ylittyessä vuorovaikutustaidot eivät riitä ja aggressio astuu aina kuvaan. Päiväkotiryhmä ei opeta siinä

tilanteessa sosiaalisia, sen enempää kuin muitakaan taitoja, vaan on lapselle stressin lähde. (Keltikangas-Järvinen 2008, 214 - 216.)

Lapsia ja vanhempia kantava voima on vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde. Turvallisen kiintymyssuhteen perustalle voi rakentua turvallinen ja myönteinen hoitajakiintymyssuhde, joka turvaa lasta pitkän hoitajakson aikana (Inkinen 2001, 50 - 51). Lapsen turvallisuuden tunne ja kasvattajakiintymys palvelevat pienen lapsen kehitykselle välttämättömien ensisijaisten kiintymyssuhteiden ylläpitämistä, sekä lapsen turvallisia kasvatusolosuhteita päivähoitosuhteen aikana niin pitkälle, kuin lapsen kehityksen kannalta on tarpeellista. (Hujala & Turja 2011, 83 - 84).

6.3 Vuorohoito lapsilähtöistä, monipuolista ja koko perhettä tukevaa

Tutkimuskysymyksiimme ”miten työntekijät vastaavat varhaisen tuen tarpeeseen vuorohoidossa” sekä ”vastaako työntekijöiden osaaminen työn haasteisiin”, vanhempien sekä henkilöstön vastauksista nousi esille koko perheen tukeminen, hoidon monipuolisuus, lapsilähtöisyys ja toimiva kasvatuskumppanuus. Kasvatushenkilökunta kokee työn olevan nykyään monipuolista koko perheen tukemista. Noin puolet vanhemmista kertoi saaneensa tukea kasvatushenkilöstöltä muun muassa kriiseissä, sekä henkisen tuen tarpeeseen. Vuorohoidon joustavuuden koettiin helpottavan perheiden arkea monin tavoin, tämä nousi esille puolessa vanhempien vastauksista.

Kysyttäessä, miten vuorohoidon tehtävä on muuttunut haastatteluista, nousi esille lapsilähtöisyys hoidon monipuolisuus sekä koko perheen tukeminen. Koko perheen tukemisesta kertoivat myös vanhemmat kyselylomakkeissaan, kysyttäessä millaisissa tilanteissa teitä on perheenä tuettu, esimerkiksi näin,

”...kuunneltu ja ymmärretty...kohdeltu lapsen ns. parhaana asiantuntijana...”(V) ja näin ”periaatteessa kaikessa, missä hoitopaikka pystyy: opetuksessa, kasvatuksen tukemisessa, ja jopa olkapään olen saanut jos olen tarvinnut...”(V)

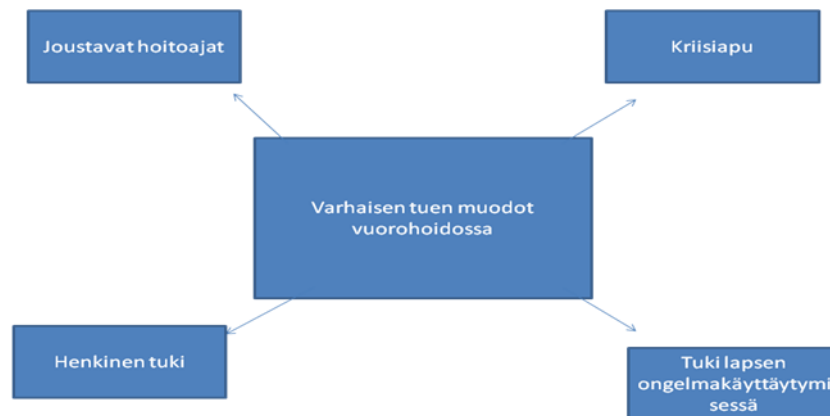
Noin puolet vastanneista vanhemmista koki saaneensa tukea vuorohoidon kasvatushenkilöstöltä, kuten myös he kokivat saaneensa hyvin työvuoro muutoksien vuoksi tulleet hoitoajat vaihdettua. Vanhempien vastauksista kävi ilmi, että perheitä tai vanhempaa oli tuettu auttamalla lapsen hoidossa esimerkiksi niin, että lapset olivat olleet yöhoidossa, jotta vanhempi sai hoitaa asioitaan tai itseään kuntoon joko fyysisesti tai

psykkisesti. Kasvatushenkilöstön osassa haastatteluista kerrottiin, että nykyään hoide-
taan myös vanhempia ja, että perheen ongelmat tulevat ajoittain myös päiväkotiin.

*” me joudutaan näihin ex-kumppaneiden isien ja äitien riitoihin se-
kaantumaan välillä saa hakea isä välillä ei saa hakea isä.”,(T)*

kertoi eräs haastateltavista.

Kuviossa 1. on esitetty vuorohoidon varhaisen tuen muodot, jotka tulivat esille van-
hempien vastauksista. Vanhemmat kokivat saaneensa tukea erilaisissa perheen sisäi-
sissä kriiseissä, muun muassa henkistä tukea arkeen, tukea lapsen ongelmakäyttäyty-
miseen ja kriisiapua.

KUVIO 1. Tutkimuksessa ilmenneet vuorohoidon varhaisen tuen muodot

(vanhempien mielipide) 53% vanhemmista koki joustavuuden vuorohoidossa erityisen
positiiviseksi piirteeksi. Joustavuutta henkilöstön puolelta kerrottiin olevan muun mu-
assa suhtautuminen yllättäviin työvuoro- ja lasten hoitoaikojen muutoksiin.

Monipuolisuutta ja lapsilähtöisyyttä vuorohoidon kasvatushenkilöstö kuvasi
näin,

*”...katsotaan sitä, että varhaiskasvatuksen pedagogisilla ja näillä
muilla toimenpiteillä on sitten, niinku hyötyä lapselle itselleen”(T) ja
toinen haastateltava kertoi ”...on paljon enemmän kyse lapsesta ja aja-
tellaan lasten parasta ja mitä me täällä voidaan lapsen hyväksi teh-
dä.”(T)*

Eräs haastateltava oli osittain samaa mieltä kertoessaan päivähoidon toimin-
nasta, että

” Nykyään enemmän lapsilähtöistä tai pitäisi ainakin olla.”(T)

Vanhemmat puolestaan kuvasivat päivähoiton monipuolistuneen ohjelmiltaan ja virikkeiltään.

Haastatteluissa vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen yhteistyö on dialogisempaa ja kasvatuskumppanuus heidän välillään koettiin toimivaksi. Osa haastatelluista koki, että vanhemmilta tulee

”...vaatimuksia et vanhemmat olettaakin sit yhtäkkiä, että päivähoito tekee jotai sellaista, mikä ei loppupelissä meille kuulukaa.” (T)

Toinen haastateltava kertoi, että päivähoito on

”vaativampaa, kun vanhemmat ottaa kantaa, toisaalta avoimempaa” (T).

Yhteistyö vanhempien kanssa koettiin tulleen avoimeksi ja rehelliseksi puolin ja toisin.

”Vanhemmat avoimempia puhumaan vaikeista asioista. Kanssakäymisen luonnollisempaa. Ollaan tasa-arvoisempia” (T).

Kasvatuskumppanuudesta kertoi haastateltava näin

”kasvatusvastuuta jaetaan enemmän molemmin puolin tai siihen pyritään” (T).

Kasvatuskumppanuus on vahvistunut,

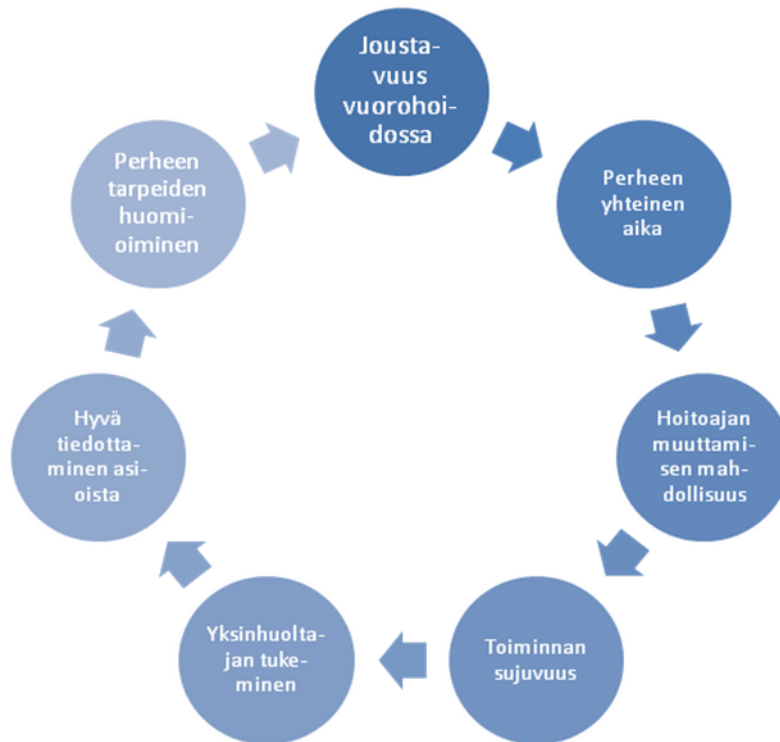
”yhteistyön kanssa on tehty töitä, huomioidaan lapsen ja vanhemman tulo, lapsi ei jää yksin, opetettu vanhemmille että ollaan paikalla koko ajan tikka terävänä” (T).

Kasvatushenkilöstön haastatteluissa kysyttäessä, onko yhteistyö muuttunut vanhempien kanssa, suurin osa haastateltavista kertoi kasvatuskumppanuuden tulleen toimivaksi yhteistyömuodoksi.

”...mitä avoimemmat välit meillä on vanhempien kanssa mitä enemmän me luotetaan niihin ja mitä enemmän ne luottaa meihin, sitä helpompi on tehdä yhteistyötä” (T).

Kuviossa 2. esitetään vanhempien positiivisia kokemuksia vuorohoidossa. Vuorohoidon haasteellisuutta helpottaa vanhempien kokema joustavuus vuorohoidossa, joka kyselyiden mukaan helpottaa perheiden arkea monin tavoin.

Vanhempien positiiviset kokemukset vuorohoidossa

KUVIO 2. Positiivisten kokemusten ympyrä

Joustavuuden merkitys vuorohoidossa koettiin vaikuttavan myönteisesti muun muassa perheen yhteiseen aikaan, yksinhuoltajuuden tukemiseen sekä perheen tarpeiden huomioimiseen.

6.4 Huolen synty ja tunnistaminen

”Vastaako työntekijöiden osaaminen työn haasteisiin?” sekä ”Miten työntekijät tunnistavat perheiden huolen?” tutkimuskysymykset nousivat näissä vastauksissa esille seuraavasti. Osaaminen liittyy vahvasti taitoon tunnistaa perheiden huolta. Työntekijät kertoivat vastauksissaan kokemuksen auttavan heitä tunnistamaan perheiden huolia. Työntekijät tunnistavat huolen ammattitaidon kautta, yhteistyössä työkavereiden kanssa, kokemuksen tuoman näkemyksen, osaamisen ja sisäisen intuition avulla, joka ilmenee vuorohoidossa lapsen ja perheen konkreettisina asioina vuorohoidossa esimerkiksi lapsen huoltamattomuudesta, lapsen ja vanhemman käyttäytymisestä tai lapsen puheista.

Haastatelluista kasvatushenkilöstöstä lähes kaikki kertoivat tarttuvansa huoleen ja ottavansa huolen mahdollisimman puheeksi vanhempien kanssa. ”Miten työntekijät vastaavat varhaisen tuen tarpeeseen vuorohoidossa?” tutkimuskysymykseemme yhteenvetona voidaan todeta, että tuen tarpeeseen vastataan puuttumalla, tukemalla ja ohjaamalla perheitä selviytymään arjessa.

Mistä ja miten huoli syntyy kysymykseen, työntekijä vastasi

”Huoli voi syntyä monestakin erilaisesta asiasta perheen sisällä, joka johtaa siihen, että lapsi oireilee päivähoitossa missä hän on suurimman osan vuorokaudesta”(T).

Toinen haastateltava pohti, että

”...ei järjellä pysty selittämään mistä huoli kumpuaa, pitkä työkokemus, ehkä, sitä on varmaan sitä silmää, tietoa...”(T).

Työntekijät kertoivat huolen syntyvän esimerkiksi lapsen muuttuneesta käytöksestä tai esimerkiksi taustalla oleva perhetilanne saattaa näkyä esimerkiksi lapsen huoltamattomuutena. Eräs haastateltavamme kertoi huolesta näin

”Se näkyy lapsen käyttäytymisestä, puheista, oppimis- tai keskittymistaidoista, sitten perhetilanteesta” (T).

Haastattelussamme työntekijä kuvasi lasten huolten huomaamista ja siihen puuttumista näin,

”Jotenkin, kyllä sen aika äkkiä lapsesta huomaa, ett kaikki ei oo ihan kunnossa. Joskaan ei tänä päivänä ookaan vaatimus, että kaikkien lasten pitäis mennä samalla tasolla. Ett hyvin pitkälle, ett ajatellaan, ettei olla niin nopeesti miettimässä ett lapsi tarvii jotain erityistä erityishoitoo tai avustajaa tai muuta. Vaan enemmänkin suunnitellaan sitä, että mitä meidän pitää täällä ryhmässä muuttaa, että tääkin lapsi pystyis täällä ryhmässä olemaan ja enemmän tehdään pienryhmätoimintaa ja tämmöstä”(T).

Osa vanhemmista kertoi kyselylomakkeissaan saaneensa tukea lapsen erilaisiin ongelmiin kasvatushenkilöstöltä tarvittaessa esimerkiksi puheterapeutin kanssa yhteistyössä. Haastattelujen perusteella huoleen puututaan keskustelemalla ja mahdollisimman pian, ettei ongelma kasva isommaksi eli,

”ei saa niinkun pitkittää sitä, ettei tehdä niin, että me oltais nyt hirveen pitkää seurattu tätä lasta ja sit yhtäkkiä pamautettas vanhemmille et

nyt onki tällainen juttu, ett nyt epäilläänki jotaki. Pitäs mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ottaa puheeksi, ettei siitä sitten paisu mikään isompi juttu. Ja sit niinku et vanhemmat on ajan tasalla siitä jutusta” (T).

Huoleen puututaan lähes kaikkien haastatteluiden perusteella mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja enemmistö uskaltaa ottaa huolen puheeksi ensin työkaverin tai johtajan kanssa ja sitten vanhemman kanssa. Henkilökunnan kanssa yhteistyö sujuu haastatteluiden perusteella hyvin. Asioista puhutaan, tietoa jaetaan ja hyvässä yhteistyössä mietitään yhdessä asioita.

Yhteistyö toimii myös tiimeissä ja verkostoissa, joissa voi yhdessä pohtia ja arvioida havaintoja.

”Hupu-ryhmä [huoli puheeksi -ryhmä]on hyvä, lastenhoitaja vie ensin asian ryhmän lastentarhanopettajalle, hän hupuun, lähtee ruohonjuuritasolta tieto eteenpäin, sitten käsitellään, hupuun valitaan tietyt henkilöt”(T).

Toisen vuorohoitopaikan periaatteena on, että huolen ottaa puheeksi se kasvatushenkilö, joka on ollut läsnä tilanteessa, kun taas toisen vuorohoitopaikan omahoitaja ottaa huolen asiat puheeksi vanhemman kanssa. Muutamassa vastauksessa työntekijät kertoivat, että eivät ota huolta puheeksi ja eräs haastateltavistamme kertoi näin

”Vielä kuitenkin monesti on vallalla se, että huolta ei oteta puheeksi, niin se pysyy piilossa”(T).

Haastattelemamme työntekijät kertoivat, että huolen lapsesta herättävät, esimerkiksi hänen puheaiheensa, vanhemman tai työntekijän huoli lapsesta, tai kehityksen taantuminen, lapsen vetäytyminen tai eristäytyminen. Työntekijä kertoi haastattelussa näin, kysyttäessä mikä lapsessa herättää huolen

”jos lapsi voi olla yhtäkkiä nälkäinen, kiukkuinen, apaattinen, väsynyt, alkaa pissata housuun tai kiusaa toisia tai vetäytyy porukassa, kehitys taantuu”(T).

Lasta havainnoidessa on tutun työntekijän havainnot tärkeitä, sillä hän huomaa käytös ym. muutokset lapsessa parhaiten.

Huolen tunnistamista helpottaa haastatteluiden perusteella parhaiten vastauksista päätellen, yhteistyö työkavereiden kesken ja työkavereiden tuki, eräs haastateltavistamme kiteytti kuin yhteenvetona kaikista haastatteluistamme vastauksensa näin,

”Ammattitaito, pysyvä henkilökunta, tiimikeskustelut, palaverit, säännöllinen koulutus, relton ja kelton tuki” (T).

Huolen puheeksiotto helpottaa myös huolen tunnistamista.

Vanhemmissa kasvatushenkilöstön huolen herättää muun muassa poikkeava käytös, kuten myös hukassa oleva vanhemmuus, poissaoleva käytös ja päihteidenkäyttö, kertoivat haastateltavat haastatteluissa. Lapset saattavat kertoa hyvin avoimesti perhelanteestaan hoidossa hoitajilleen. Mielenterveysongelmat ja vanhempien päihteidenkäyttö herättää huolta, kuten myös se ettei vanhempi ole kiinnostunut lapsestaan. Kysyttäessä milloin ryhdytään toimiin vanhemman käytöksen takia, enemmistö haastateltavistamme nosti esille mielenterveysongelmat, päihteet, väkivaltaisen käytöksen ja selvästi poikkeavat toiminnot käytöksessä.

6.5 Vanhemmuuden tukeminen

Tutkimuskysymyksiimme ”Miten varhaisen tuen tarve ilmenee vuorohoidossa?” sekä ”Miten työntekijät vastaavat varhaisen tuen tarpeeseen vastataan vuorohoidossa?” perhetyöntekijät sekä vuorohoidon työntekijät vastasivat heidän tunnistavan perheiden huolia ja tukevan perheitä heidän arjessaan muun muassa voimaannuttamalla vanhempia sekä tukemalla vanhemmuutta yhteistyössä perheiden kanssa.

Haastatellussamme ennakoivan perhetyön perhetyöntekijää, hän kertoi asiakkaiden tulevan perhetyön asiakkaiksi muun muassa päivähoidon, neuvolan tai perhepalvelukeskuksen kautta. Haastatteluissamme perhetyöntekijä sekä vuorohoidon työntekijä kertoivat vanhemmuuden ongelmista ja tilanteista. Työntekijä kertoi kokemistaan vanhemmuuden haasteista näin,

”Lapset pyörittää aikuisia” (T,)

tällöin herää huoli,

”onko [vanhempien] väsymystä vai tarvitseeko oikeasti ohjausta?”

Mietitään, että onko vanhemmilla

”vanhemmuus kadoksissa?” (T). Viimeisen viiden vuoden sisällä selkeä muutos, vanhemmat saa jostain viestiä, että kaikesta pitää keskustella [lasten kanssa]. ”Vanhemmat ei saa yksivuotiaita pihalle ja ihmetellään mites tässä nyt?” (T).

Perhetyöntekijä kertoi omassa haastattelussaan tukevansa työssään vanhemmuutta, kun

”Äidit pyytää apua vanhemmuuteen, -olkaa tukena rakentamassa äitiyttä.” (P).

Perhetyöntekijää on muun muassa

”yllättänyt miten facebook vie äidiltä aikaa. Lapsilla on yöpaidat , ei ole ruokaa ja lapset ei pääse ulos. Äiti on vaan facebookissa” (P).

Perhetyön tehtävänä ovat kannustamalla ja rohkaisemalla auttaa perheitä omaan aktiivisuuteen ja löytämään omat voimavarat, joilla he itse voivat ratkaista vaikeuksiaan. (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen 2009, 120). Perhetyöntekijät tukevat lasten arkea ja pyrkivät voimaannuttamaan perheitä ja auttavat heitä näkemään perheen hyvän, kertoo perhetyöntekijä. Perheiltä puuttuu näissä tapauksissa usein oma tukiverkosto ympäriltä tai omat vanhemmat ovat vielä työelämässä kiinni. Ennalta ehkäisevällä perhetyöllä sekä varhaisen tuen avuin pyritään muun muassa vahvistamaan perheiden omia tukiverkostoja. (Järvinen ym. 2009, 121).

Vanhempien kanssa toimintatavoista kerrottiin eräässä haastattelussa näin,

”Rehellisesti, avoimesti ja annetaan tukea ja ohjataan eteenpäin ja kerrotaan mistä saa apua” (T).

Hyvin nopeasti otetaan perheen asiat yhdessä vanhemman/vanhempien kanssa käsitte-lyyn palaverissa. Toisen vuorohoitopaikan työntekijä kertoi toimintatavasta,

”Yksi aikuinen, tavallisesti ”omahoitaja” hoitaa asian perheen kanssa. Tiimissä käydään läpi ja keskustellaan miten perhettä tuetaan ”uudessa” tilanteessa. Ei kuormiteta perhettä vaan ohjataan ja kannustetaan perhettä” (T).

Kaukoluodon (2010) mukaan yhteistyö nähtiin tärkeäksi ja arvokkaaksi kaikkein nuorimpien perheiden lasten vanhempien kanssa. Hänen tutkimuksessaan tuli ilmi lasten ja perheiden elämään ja siihen liittyvien tilanteiden problematisoituminen. Ilmiö on voimistunut yhteiskunnallisten muutosten myötä. Perheiden ongelmat koskettavat vain osaa päiväkodin lapsista ja perheistä mutta ne heijastuvat päiväkotihenkilöstön työ-

hön. Ongelmat ovat aiempaa vaikeampia ja päiväkodin henkilöstön yhteistyö on lisääntynyt lastensuojelun kanssa. (Kaukoluoto, 2010, 184). Myös perhetyöntekijä kertoi, että

”Tänä päivänä tehdään hyvää yhteistyötä päiväkotien kanssa. Vasuisa ollaan mukana” (P).

Kaukoluodon tutkimuksessa päiväkotityöntekijät toivat voimakkaasti esille vanhemmuuden ohentumisen sekä kasvatuskulttuurissa tapahtuneen muutoksen. Yleensäkin pienten lasten kasvatusta aiheuttaa vanhemmissa epätietoisuutta ja hämmennystä ja vanhempien auktoriteetin vähentymistä. (Kaukoluoto 2010, 186).

Ennakoivan perhetyön työntekijä kertoi haastattelussa, että perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä tehdään etsimällä hyvää ja taitoa perheestä, eli

”Yritetään löytää se hyvä perheestä ja sitä on aina. Se voi olla vaikea löytää ja vaatii kertoja” (P).

Lapsista pyritään aina löytämään hyvää, perhetyöntekijä kertoi. Perhettä tuetaan löytämään itse ratkaisut ongelmiinsa. Perhetyöntekijän työssä näyttäytyvät vanhempien

”mielenterveyden ongelmat ja kasvatukselliset pulmat, hyvin paljon ohjaamista ja päivärytmin rakentamista” (P).

Perhetyöntekijä kertoi, että

”Työtä ei voi tehdä ellei usko että perhe selviytyy. Ja työ on ennaltaehkäisevää ennen kun tilanne pahenee” (P).

Perheeseen

”Mennään aina lapsen hyvin voinnin takia” (P),

perhetyöntekijä kertoi.

6.6 Vuorohoidon haasteet ja kehittämisideat

Kysyttäessä kasvatushenkilöstöltä mikä ei toimi, meille vastattiin muun muassa näin,

”...joskus vaan ei kerta kaikkiaan päästä yhteistyöhön vanhemman kanssa ja vanhempi ei halua missään nimessä viedä tilannetta eteenpäin. Yhteistyöhön vanhemman kanssa on joskus mahdotonta päästä... meille ei jää muita keinoja kuin yrittää täällä” (T).

Työntekijöille voi myös olla, että

”...kaikilla työntekijöillä ei välttämättä oo valmiuksia puuttua tai rohkeutta puuttua joka tilanteeseen ja se kuitenkin pitäis mun mielestä olla” (T),

kuten eräs haastateltavistamme kertoi. Kasvatushenkilöstö nosti esille vuorohoidossa toimimattomina asioina myös sooloilun, ja sen, että omahoitajalta puuttuu helposti kokonaiskuva asioista, koska hän on niin vähän paikalla lapsen kanssa. On myös lapsia, joille vuorohoito ei vaan sovi ja heille pitäisi löytää muu hoitomuoto, sillä heillä tuen tarve on liian suuri, kertoi yksi haastateltavistamme. Vanhemmilta asiaa kyselykaavakkeessa kysyessämme, vastauksissa vain pariin oli vastattu. Vastaukset eivät kuitenkaan liittyneet varhaiseen tukeen, vaan esikouluun vuorohoidossa ja intiimihygieniaan, joissa eräs vastaajista koki puutteita.

Kasvatushenkilöstön haastatteluissa kehittämisideoita löytyi informaation lisäämisestä ja palaverien järkevöittämisestä. Yhdessä haastattelussa ehdotettiin, että vaikeita huoli puheeksi tilanteita varten olisi hyvä käydä läpi yhdessä case-tehtäviä, joista saisi varmuutta omaan toimintaan. Vanhempien vastauksissa kehittämisideoita olivat tiedonkulun lisääminen lapsen päivistä, vuoropäiväkoteja toivottiin lisää. Eräs vanhempi toi esille huolensa siitä, kuka lasta hoitaa lapsen mennessä kouluun, kun mahdollisuus vuorohoitoon loppuu?

6.7 Varhaisen tuen merkitys

Tutkimuskysymyksiimme ”Miten varhaisen tuen tarve ilmenee vuorohoidossa?” ja ”Miten työntekijät vastaavat varhaisen tuen tarpeeseen vuorohoidossa?” vastauksista nousi esille seuraavaa. Haastatteluiden mukaan varhaista tuen tarvetta ilmenee vuorohoidossa ja siihen tarvitaan yhä enemmän panostamista. Työmuotona varhainen tuki auttaa lapsia ja vanhempia selviytymään vuorohoidon vaativassa arjessa. Työntekijät vastaavat mahdollisuuksien mukaan varhaisen tuen tarpeeseen ja puuttuvat huolen aiheisiin.

Varhaisen tuen merkitys vuorohoidossa korostuu lasten ollessa pitkiä päiviä ja öitä hoidossa, jolloin kasvatushenkilökunta näkee ja kokee lasten tarpeet. Varhaisesta tuesta työntekijä kertoi näin,

” Varhainen tuki on ihan äärettömän tärkeä, pyritään ennakoimaan asioita, ja nähdään jotain tilanteita missä ennakoivalla puhumisella ja

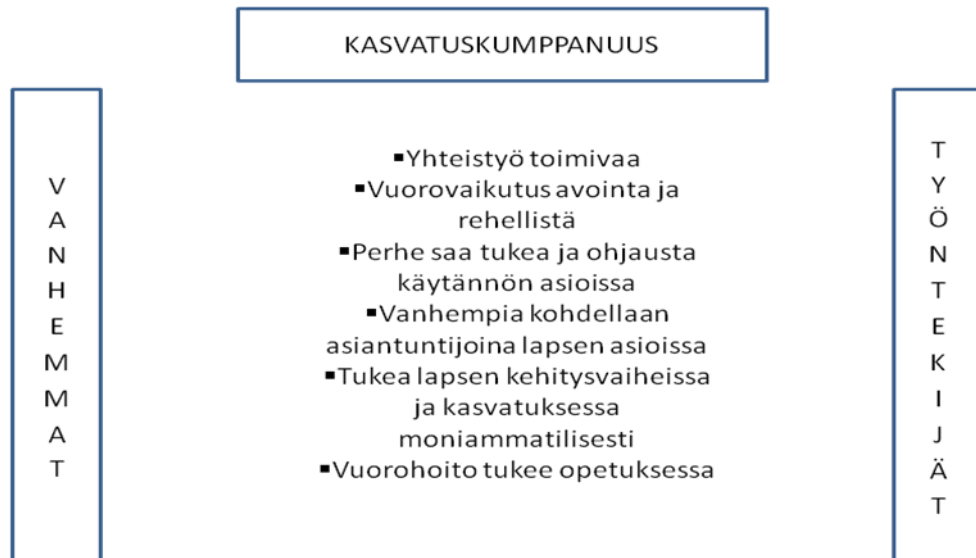
puuttumisella ja reagoimisella asioihin vältetään monelta ikävältä tilanteelta. Pystytään ennakoivasti tukemaan niitä asioita yhdessä että perheellä ja lapsella olis helpompaa. Se on niinku se, mitä mie haluun tuuva esille” (T), sekä ”lapsen parhaaksi toimiminen on se juttu.” (T).

POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia, millainen varhaisen tuen tarve vuorohoidossa on ja toisaalta selvittää kuinka kasvatushenkilöstö vastaa perheiden varhaisen tuen tarpeeseen vuorohoidossa. Aihe oli erittäin kiinnostava ja innostava tutkimuskohde. Vuorohoidon työntekijöiden kokonaisvaltainen koko perheen tukeminen näyttäytyi sekä vanhempien että kasvatushenkilöstön haastattelujen mukaan välittävänä ja auttavana yhteisönä. Vuorohoidon ollessa epätyypillinen hoitoajoissaan, luo se haasteita kasvatustyöhön.

Saimme haastateltaviltamme mielenkiintoista ja työmme kannalta toivomaamme tietoa. Vuorohoito kaikkienensa näyttäytyi monipuolisena lasta ja perhettä tukevana laitoksena. Kasvatushenkilöstö ymmärsi vuorohoidon mahdollisuudet varhaiseen tukeen, sekä esimerkiksi ongelmat, joita vaihtuvat kiintymyssuhteet mahdollisesti aiheuttavat lapselle nyt ja tulevaisuudessa. Kasvatuskumppanuus toimi sekä kasvatushenkilöstön että vanhempien haastattelujen mukaan suhteellisen hyvin. Haastatteluista tuli ilmi kasvatushenkilöstön ammatillinen ja vastuullinen asenne työhön. Vuorohoidon ongelmat tiedostetaan ja osaaminen ilmeni haastatteluista. Kasvatushenkilökunta tuntui olevan kaikkineen koko perheen asialla. Vanhemmat kertoivat kyselylomakkeissa yhteistyön henkilökunnan kanssa olevan toimivaa. Lasten kerrottiin saaneen moniammatillista tukea tarvittaessa, kuten terapiaa ja puheterapiaa päivähoidon kautta sekä käytännön ohjausta tarpeen mukaan. Vanhemmat kertoivat saaneen tukea lapsen kehitysvaiheisiin.

Kuviossa 3. esitetään kasvatuskumppanuuteen vaikuttavia tekijöitä, joiden merkitys muotoutuu jokaisen perheen tarpeiden mukaan.

KUVIO 3. Kasvatuskumppanuuden toimivuus.

Vanhempien mielestä kasvatuskumppanuus toimi vuorohoidon henkilöstön kanssa. Vuoropuhelun katsottiin olevan luottamuksellista, jossa perheet tulivat kuulluksi tarpeineen.

Resilienssi varhaiskasvatuksen kannalta tarkoittaa sitä, että lapsessa on voimavaroja, jotka ovat tärkeitä huomata. Lapsi, jolla on heikot olosuhteet elämäänsä varten voi kasvaa vahvaksi ja elämässään hyvin selviytyväksi nuoreksi ja aikuiseksi saadessaan osakseen myönteisyyttä ja kokemuksen että hänestä välitetään. (Hujala & Turja 2011, 24 -25.)

Osa haastattelemistamme vuorohoidon henkilökunnasta, ilmaisi huolensa lasten vaihtuvista kiintymyssuhteista vuorohoidossa. Lapsen ja vanhemman välinen kiintymys on sekä lapsia että vanhempia kantava voima (Inkinen 2001, 50). Eira Suhosen tutkimuksessa kirjoitetaan lapsen iän olevan ratkaiseva hänen kiintymyssuhteensa haavoittuvaisuudessa, hänen ollessa alle kaksi ja puolivuotias, lapsen aloittaessa hoidon kodin ulkopuolella. Lapsi pyrkii rakentamaan toissijaisen kiintymyssuhteen sekä vuorovaikutussuhteen häntä hoitavaan kasvatushenkilöön. (Suhonen 2009, 18). Vuorohoidon luonteen vuoksi lapsella voi jokaisena hänen hoitopäivänä olla eri hoitaja hoitamassa, tällöin vuorovaikutussuhteiden ja kiintymyssuhteiden luominen hoitajiin vaikeutuu. Lapsen oma turvallisuuden tunteen säätely kehittyy merkittävästi myös päivähoiton kokemusten myötä. (Suhonen 2009, 18).

Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen merkityksestä on tällä hetkellä paljon tutkittua tietoa samoin kuin ymmärrys lapsen tasapainoisen kasvun uhkaavista riskitekijöistä tiedostetaan. Samanaikaisesti, kun tietoa lapsen hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä saadaan lisää, on yhteiskunnassamme tapahtunut sosiaalista ja taloudellista muutosta. Vuorohoidolla on paljon haasteita, niin lapselle miellyttävän sosiaalisen kasvuympäristön järjestämisestä lapsen mahdollisuuksiin kaverisuhteiden muodostamiseen vuorohoidon puitteissa, myös henkilökunnan osaamiselta vaaditaan paljon. (Mikkelin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 2007, 6). Kaikki nämä vaikuttavat lapsen kehitykseen. Kasvatushenkilöstön vastauksista nousi esille, heidän huolensa lasten epäsäännöllisistä päivärytmistä, kuten myös huoli lasten vaihtuvista kiintymyssuhteista. Elämän rytmittömyyden vuoksi lapsen normaalia vuorokausirytmisiä ei ole. Vanhempien sekä lasten väsymys näkyvät arjessa, kerrottiin haastatteluissa.

Lapsen mukana päiväkotiin tulevat tänä päivänä mukaan myös koko perheen ongelmat. Ongelma voi olla vanhemmasta lähtöisin ja tilanne vaikuttaa perheen tai sen yksittäisen jäsenen elämään. Perheen erityiset olosuhteet; raskas elämäntilanne, vanhempien välinen eripura, taloudelliset vaikeudet tai sosiaalisen tuen puute aiheuttavat lapselle erilaisia häiriöitä hänen elämässään. Lapsen elämän perustarpeet jäävät hoitamatta. (Inkinen 2001, 54, 61.) Kasvatushenkilöstön haastatteluissa nousi esille toisaalta vanhempien vaativuus hoidon laadusta, kuin myös vanhempien avoimuus ja rehellisyys yhteistyössä. Vanhempien vastauksissa näkyi vahvasti heidän saamansa tuki kasvatushenkilöstöltä.

Välillä on raskasta olla vanhempi. Jokainen kokee itsensä ajoittain väsyneeksi ja alakuloiseksi vanhemmaksi. Puhumisen ja mielipiteiden jakamisen tarve on suuri. Vaikeat ja yllättävät tilanteet aiheuttavat hämmennystä ja neuvottomuutta. Ilman ulkopuolisen tukea siitä voi alkaa epätoivon tila, koska ilon tuomaa tyydytystä ja hyvää oloa on vaikea tavoittaa. Vanhempien vanhemmuuden kasvu ja kehitys sekä lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat. Varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen on tärkeää ja puuttuminen tilanteeseen on tehtävä nopeasti. Keltikangas – Järvinen (2008) toteaa kirjassaan, että vaikka lastenkasvatuksesta on saatavilla tietoa joka puolelta ei vanhemmilla ole mahdollisuus saada opastusta jokapäiväisiin arkisiin pulmiin juuri ollenkaan. Hänen mielestään vanhempia kunnioitetaan niin paljon, ettei uskalleta neuvoa vaan se koetaan sopimattomaksi. (Keltikangas-Järvinen 2008, 129.) Nykyisin on paljon perheitä, joissa tarvitaan konkreettista ohjausta ja apua arjessa toimimiseen. Perheiden tukiverkosto

on kaventunut ja moni vanhempi joutuu selviytymään arjesta ja kasvatustavasta yksin aikuisena.

Haastattelujemme perusteella varhaista tukea ilmenee vuorohoidossa. Vanhemmat kertoivat saaneensa muun muassa levätä henkisen uupumuksen, väsymyksen tai muun sairauden vuoksi lapsen ollessa hoidossa tällöin ja erilaisissa yllättävissä ja akuuteissa kriiseissä vuorohoidon henkilökunta oli tukenut perhettä hoitamalla lapsia vanhempien selvitellessä asioitaan. Perheitä oli tuettu perheen sisäisissä kriiseissä ja tuettu lasta purkamaan kokemaansa traumaa, esimerkiksi vuorohoidon kasvatushenkilökunnan kerrottiin tukeneen perhettä lapsen ongelmakäyttäytymisen kanssa. Kyselylomakkeissa vanhemmat kertoivat henkilökunnan kuunnelleen, lohduttaneen ja ymmärtäneen vanhempia heidän huolissaan.

Varhaisen tuen käsite tuli haastatteluista heikosti esille käsitteenä, mutta vastauksista kävi ilmi, että vuorohoidossa ilmenee varhaisen tuen tarvetta ja vuorohoidon kasvatushenkilökunta meidän haastattelujemme perusteella pyrkii parhaansa mukaan tarpeeseen vastaamaan. Heinämäen (2011) mukaan varhainen tuki on haastava niin käsitteenä kuin toimintana ja työorientaationa. Sen tausta on vielä osittain tuntematon ja se on työmuotona nuori. Varhaisvuodet ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Lapsen kohtaaminen vuorohoitopäiväkodissa on varhaisen tuen ydin. Lapsen huomioiminen ja hakeutuminen tietoiseen vuorovaikutussuhteeseen lapsen kanssa on haaste kasvattajille. Heidän ajastaan käydään kovaa kilpailua. Monenlaiset työt ja tehtävät verottavat heidän aikaansa perustehtävästä vaikka tiedetään, että nykypäivän lapsi tarvitsee lähelleen aikuista jolla on aikaa kuunnella.

Kasvatuskumppanuus, avoin ja rehellinen yhteistyö sekä kasvatushenkilöstön avuliaisuus, näyttävät suurimmaksi osaksi haastattelujemme perusteella toimivan ja kantavan perheitä arjessa. Vuorohoidossa ymmärretään vanhempien tarve lepoon ja palautumiseen kuudennes haastateltavista kertoi. Vuorohoito toimii parhaimmillaan myös ennalta ehkäisevänä tukimuotona lapsiperheille ja tuo arjen hallintaan apua. Vuorohoitolasien vanhemmat kertoivat kyselylomakkeessa saaneensa tukea akuutteihin perheen kriiseihin. Kasvatuskumppanuus oli vahvasti esillä sekä vanhempien että kasvatushenkilöstön vastauksissa. Vuorohoito näyttäytyy koko perhettä tukevana toimintana, jossa henkilökunta ammattitaitoisesti ja kokonaisvaltaisesti on läsnä perheen arjessa.

Kasvatushenkilöstön huoli nousi haastattelujemme perusteella suurelta osin joko lapsen tai vanhemman näkyvästä käytöksestä tai olemuksesta. Vanhemmissa itsessään huolta herättivät ja tarpeen puuttua herättivät esimerkiksi päihteiden käyttö ja mielen-terveysongelmat. Kasvatushenkilöstö ottaa suurelta osin huolen rehellisesti ja avoimesti esille vanhempien kanssa, kun tarve vaatii. Kasvatushenkilöstön tarpeen puuttua herättivät lapsen normaalista poikkeava käytös tai jos lapsen fyysinen tai henkinen turvallisuus koettiin uhattuna.

Vaurioittavat ja vaikeat elämänolosuhteet aiheuttavat lapselle monenlaisia haasteita ja pulmia. Tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa lapselle arjessa selviytymiseen ylitsepääsemättömiä vaikeuksia. Perheen omia sisäisiä voimavaroja arjessa ovat hyvät perhesuhteet, arkipäivän sujuminen ja turvallisuus. Hyvät perhesuhteet taas edellyttävät, että ongelmista voidaan puhua. Kasvatushenkilöstön perustehtävä saanut rinnalleen uusia haasteita, tänä päivänä työ on myös perheiden ohjaamista ja ongelmien ratkomista yhteistyössä vanhempien kanssa. Lasten kehitystä ja kasvua tuetaan yhteistyössä. Joskus yhteistyötä vanhempien kanssa ei saada syntymään, kun vanhemmat eivät halua nähdä lapsen tuen tarpeita, tämä voi vaikeuttaa lapsen kasvun ja kehityksen tukemista. Vuorohoidon kasvatushenkilökunnan haastattelussa kerrottiin lapsen asioiden eteenpäin viemisen vuorohoidon kautta olevan ajoittain hidasta ja hankalaa, ilmeisesti kunnallisten resurssien vähäisyyden vuoksi. Tällöin vanhempia kehoitetaan itse viemään lapsen asioita eteenpäin, jolloin tarvittavaan hoitoon pääsy etenee.

Toimiva yhteistyö työyhteisön kanssa koettiin haastatteluissa helpottavan huolen tunnistamista. Ammattitaito, kokemus ja koulutus nousivat haastatteluissamme tekijöiksi, jotka helpottavat huolen tunnistamista ja siihen puuttumista. Työyhteisössä haastattelujemme perusteella otetaan suurelta osin heti ongelmat esille joko tiimeissä, työparin tai esimiehen kanssa. Työyhteisö toimii yhteistyössä avoimesti ja tietoa jakaen. Kasvatushenkilöstö on Suomessa hyvin koulutettua ja halua varhaiskasvatuksen kehittämiseen on vaikka kiire ja työn perustehtävän muuttuminen tunnistetaan. Henkilöstö löytää tuen tarpeen ja haluaa vastata siihen mahdollisuuksien mukaan.

Varhainen puuttuminen voidaan kuvata välimaaston työksi, joka paikantuu ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn väliin (Lindqvist 2008, 11). Varhaisen puuttumisen ja tukemisen menetelmiä kehitetään koko ajan, toiminta kehittyy samalla. Ammatillinen

asiantuntijuus lapsen hyvästä lisääntyy jatkuvasti. Varhaisen tuen tarpeen yhteistyö ei ole niin selkeää kuin erityisen tuen tarpeen puolella.

Kyselylomakkeiden kautta vanhemmat saivat mahdollisuuden kertoa omista tunnoistaan ja kokemuksistaan esimerkiksi vuorohoidon kautta saamastaan tuesta sekä lapsensa vuorohoidosta. Eräässä vanhemman kyselylomakkeessa nousi huoli lapsen hoidosta tämän mennessä kouluun, kuten myös yksinhuoltajan arjesta vuorohoidon henkilökunnan ollessa ainoana sosiaalisena tukena. Kirjoittaja purki tuntojaan yksinhuoltajan arjestaan, millaista on olla täysin yksinhuoltaja, kun sosiaaliset verkostot ovat jääneet vanhemman synnyinkaupunkiin. Vuorotöiden lisääntyessä ja toisaalta vuorotyön tekijän ollessa yksinhuoltaja, vuorohoidon tarve niin päivähoitoikäisenä kuin alakouluikäisenä on akuutti. Harva kaupunki tarjoaa hoitoa alakoululaisille, jotka edelleen tarvitsivat hoivaa ja turvaa vanhemman ollessa vuorotyössä.

Mannerheimin lastensuojeluliiton vuosiraportin (2010) mukaan vanhempien kohdantesa vanhemmuudessaan kipupisteitä ja kaipaa tukea sekä ulkopuolista näkökulmaa omaan tilanteeseensa, joutuu vanhempi pohtimaan kenelle hän uskaltaisi asiastaan kertoa. Usein on niin, ettei tällaista henkilöä valitettavasti löydy ja vanhempi jää asian kanssa yksin. Vanhemman kokema häpeä ja syyllisyys estävät avunsaamisen. Raportissa todetaan myös, että vanhemmat eivät tunnista mieltä hiertäviä asioita, eivätkä he löydä sanoja asioille. Heidän on myös edelleen vaikea selvittää itselleen sitä, mihin he tarvitsevat helpotusta. (MLL 2010, 5.)

Vanhemmat kamppailevat arjessa suoriutumisen kanssa. Raportin mukaan arjessa suoriutuminen on kolmanneksi yleisin aihe vanhemmuuden pulmista. Kaikenlainen kiire, aikataulut ja harrastukset vievät perheiden vapaa-ajasta suuren osan. Työelämän vaativuus ja kuormittavuus siirtyvät kotiin. Perhe-elämään kohdistuu suorituspainetta ja vanhempien arvojärjestys joutuu ristiriitaan sen kanssa miten he todellisuudessa käyttävät aikaansa. (MLL 2010, 7.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton (2010) vuosiraportista käy ilmi, ettei vanhemmilla ole paikkaa, jossa voisivat leimaantumatta kertoa lapsen kasvuun ja kehitykseen tai vanhemmuuteen liittyvistä itseään ahdistavista tunteista ja tilanteista. Nyky-yhteiskunta on haastava paikka vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Vanhempia tu-

kemalla esimerkiksi päivähoitosektorilla olisi mahdollista tavoittaa suurin osa lasten huoltajista ja vanhemmista.

2000 -luvun edetessä on todennäköistä, että perheen merkitys korostuu edelleen yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten asettaessa yksilöille sellaisia selviytymisen vaateita, joihin on mahdollista vastata vain lähiyhteisön, perheen tuella. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää tukea perheitä nyt. (Järvinen ym. 2007, 14.) Lapsen myöhäisemmän sopeutumisen ja kehityksen kannalta varhaiskasvatuksella voi olla arvaamattoman tärkeä merkitys (Hujala & Turja 2011, 25). Määtän ja Rantalan mukaan (2010) ”lasta autetaan auttamalla perhettä”. Lapsiperheen arki on aina lapsiperheen arkea lasten diagnoseihin katsomatta ja lapset vanhempien omia vaikeuksineen päivineen.

Haastattelemamme henkilökunta ymmärsi kysymyksemme yleisesti hyvin. Vanhemmat vastasivat kyselylomakkeisiimme, kuten olimme suunnitelleet, saimme kartoitettua perheiden saamaa tukea sekä yhteistyön muotoja. Tutkimus kokonaisuudessaan laajensi käsitystämme vuorohoidon mahdollisuuksista ja toisaalta työn raameista kuin myös työyhteisöjen yhteistyöstä. Kyselylomakkeiden vastauksissa anonyymius säilyi mielestämme hyvin koska vanhemmat saivat palauttaa kirjekuoret kiinni liimattuina. Tästä huolimatta vanhempien kyselylomakkeiden vastausprosentti oli alhainen. Osasimme odottaa vähäistä vastausten määrää. Vastausprosentti oli määrällisesti tyyppillinen käytettäessä kyselylomaketta tutkimusmenetelmänä, koska 130:sta jaetusta lomakkeesta vastauksia palautui 17 kappaletta.

Vastausten niukkuus kertoo mielestämme osittain vuorohoidon perheiden arjen haasteellisuudesta ja rytmittömyydestä, jossa ylimääräisille toimille, kuten opinnäytetyön kyselylomakkeen täyttämiseksi, ei jää aikaa. Oletimme saavamme edes puolet vastauksista takaisin. Mitä olisimme voineet tehdä toisin? Olisiko ollut hyvä kohdata vanhemmat esimerkiksi vanhempainillassa ja kertoa meidän tutkimuksesta, jolloin vanhemmat olisivat mahdollisesti sitoutuneet vastaamaan paremmin? Olisimme myös voineet yrittää haastatella teemahaastattelulla osan kyselylomakkeeseen vastanneista vanhemmista, jolloin vastaukset olisivat kenties olleet vielä syvempiä. Kaiken kaikkiaan laadullisten teemahaastattelujen ja kyselylomake -haastatteluiden tekeminen oli jännittävää, mielenkiintoista ja avartavaa. Saimme vuorohoidon saralta hyvän koko-

naiskuvan, kuinka kokonaisvaltaisesti lapsesta ja hänen perheestä hoidon puitteissa huolehditaan.

Vanhemmuuden turvaaminen tänä päivänä vanhemmille, joilla on pulmia ja ongelmia elämässään on haaste tulevaisuudessa. Suomessa perhepoliittiset etuudet ovat erinomaisia, mutta se ei takaa vanhemmuutta lapselle. Kuntien huono taloustilanne vähentää mahdollisuuksia tukea riittävästi perheitä. Seuraavan sukupolven pärjääminen on nykyajan vanhempien käsissä. Perhe-elämä, vanhemmuus ja vanhempi – lapsi suhde vaikuttaa nykyhetken lisäksi tulevaan. Onko varhaiselle tuelle tulevaisuudessa riittävä panostus yhteiskunnallisessa päätöksenteossa? Kuinka perheiden palvelut saadaan varmistettua, jotta tukea voidaan ja kyetään antamaan ajoissa. Valtakunnallisesti olisi hyvä luoda varhaiskasvatukseen sellainen yhtenevä malli, jossa vanhemman olisi helppoa ja turvallista tavoittaa henkilö, jolle voisi purkaa ahdistustaan ja huolta luottamuksellisesti.

Varhainen tuki vuorohoidossa toteutuu parhaimmillaan perhettä kantavana voimana. Mahdollisuudet tarjota varhaista tukea on kunnittain eriarvoista sekä tiedollisesti että resursseilta. Vallalla olevat tavat ja tottumukset muuttuvat yleensä hitaasti. Varhaisen tuen merkitys lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta on merkittävää. Sen avulla rikkinäisen perheen lapsesta voi kasvaa ja kehittyä sosio-emotionaalisesti ehyt yksilö. Opinnäytetyömme osoitti meille kuinka merkittävää on sosionomin työssä ennaltaehkäisevän työn merkitys ja osuus lasten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta.

Perhetyön ja vuorohoidon perheiden moninaisuus kiteytyy kauniisti alla olevassa runossa, jonka perhetyöntekijä oli saanut asiakasperheeltään.

On mahdotonta sanoa, mikä on kenellekin sopivasti. Se mikä toiselle on vähän, voikin toiselle olla liikaa. Jaksamme eri asioita ja eri määrän. Voimat riippuvat niin monesta tekijästä. Toiselle sama asia on alku, toiselle viimeinen pisara, jonka myötä malja läikkyy yli. Näinkö vähästä, ajattelee joku. Mutta mistä tietää, miten paljon maljassa jo oli.

Viisas ei vähättele: Miten sinä nyt noin pienestä... Et kai sinä nyt tuollaisesta masennu... Tällaiset lauseet –hyvinä tarkoittavinakin- Merkitsevät sivuuttamista ja hylkäämistä.

On vaikea tietää, mikä on kenellekin sopivasti. Se on toiselle niin kovin vähän ja toiselle taivaaseen asti.

Varhainen tuki on mahdollisuus auttaa ja tukea vanhempia vanhemmuudessa. Henkilökunnan motiivi vanhemmuuden tukemiseen varhaisen tuen keinoin löytyy lapsen toiminnan, käytöksen, kehityksen tai terveyteen liittyvien havaintojen tai ongelmien ilmenemisen myötä. Joissakin perheissä ongelmat ovat monikerroksisia ja isoja. Nykyään työntekijöillä on haasteena löytää oikea tapa toimia lapsen takaa avautuvaan perheeseen. Vanhemman taustassa voi olla merkittävää kykenemättömyyttä hoitaa vanhemmuutta, eikä elämänkaaren kaikki tapahtumat näydy henkilökunnalle. Haastetta on myös peruspalveluiden ja erityispalveluiden keskinäisessä tehtävä- ja vastuunjaossa.

Ennalta ehkäisevä perhetyö varhaiskasvatuksessa voi auttaa ja tukea perheitä, mikäli resursseja on riittävästi kunnassa. Kun resursseja on vähän, vuorohoidon tarpeeseen ei kyetä vastaamaan perhetyöstä, vaikka tarvetta olisi. Ennalta ehkäisevä perhetyön muoto niissä kunnissa, joissa se on käytössä, on saanut paikkansa osana varhaiskasvatuspalveluja ja tarve tiedostetaan, muun muassa perheiden tukiverkoston vahvistajina.

Varhaiskasvatus saa työkenttäänsä yhä enemmän vaativia perhekokonaisuuksia, joissa elämäntilanteet ja olosuhteet vaativat lujaa ammattitaitoa ja näkemystä tuen eri mahdollisuuksista. Yhteisen kielen löytäminen vanhempien ja henkilökunnan välillä on ainut keino, joka mahdollistaa ennakoivan ja varhaisen tuen käyttöönoton. Yhä enemmän on tilausta palveluille, jotka tukevat kokonaista perhettä. Varhaiskasvatuksesta on pitkä matka lastensuojeluun ja lastensuojelusta on pitkä matka varhaiskasvatukseen. Siihen väliin tarvitaan kulttuuria, jossa vanhemmilla on mahdollisuus jakaa ja keskustella vanhempien, lasten ja perheiden tämän päivän pulmista luotettavasti, ilman leimaantumisen pelkoa.

Ennalta ehkäisevässä työssä on mahdollisuus ohjata ja neuvoa perheitä käytännön asioissa arjessa. Opinnäytetyömme aikana totesimme kuinka paljon perheet tarvitsevat

käytännön apua ja tukea elämäänsä. Sosionomeina meillä on monissa tehtävissä varhaiskasvatuksessa sekä muissa alan tehtävissämme mahdollisuus vaikuttaa varhaisen tuen tarpeen toteutumiseen ja sen puuttumiseen. Varhaisen tuen tarve korostui vuorohoidon äärellä, jossa sekä vanhemmilta että lapsilta vaaditaan jaksamista ja joustoja.

Mielestämme olisi mielenkiintoista jatkossa kartoittaa millaiset resurssit eri kunnilla on valtakunnallisesti perhetyöhön ja varhaiseen tukeen. Painottuuko toiminta alueittain eri tavoin ja miten saada tietoisuutta lisää tukea tarvitseville perheille. Toisaalta perheillä voi olla tietoa ennaltaehkäisevästä perhetyöstä mutta kunnilta puuttuu riittävät resurssit tarjota tukea.

LÄHTEET

- Arhinmäki P. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 8.12.2011. Valtioneuvosto. Luettu 30.12.2011.
- Arnkil, T-E & Eriksson E. Huoli puheeksi, opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. STAKES. 2005. Oppaita 60.
- Färkkilä N., Kahiluoto T., & Kivistö M. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2006:16
- Hartikainen, K. 2011. Haastattelu 27.9.2011. Ennaltaehkäisevän perhetyön työntekijä. Savonlinna.
- Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima oy.
- Heinämäki, L. Lastentarhalehti 2011: 2.
- Heinämäki, L.. Varhaista tukea lapselle, työvälineenä kehittämisvalikko. STAKES. 2006. Oppaita 62.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E. & Turja L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Inkinen, M. (toim.) 2001. Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kaiponen, S. 2005. Ympäri vuorokautisen päiväkodin arki – tutkimus. Jyväskylä.
- Karila K., Alasuutari M., Hännikäinen M., Nummenmaa A. & Rasku – Puttonen H., 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. STAKES.2006. Oppaita 63.
- Keltikangas – Järvinen L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, R. 2011. Haastattelu 30.9.2011. Päiväkodin johtaja. Vantaa.
- Laki lasten päivähoidosta 367/1973.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Lastensuojelulaki 683/1983. Juva:WS Bookwell Oy.
- Leminen, J., Peltomaa, J., Purho, H., & Sorsa, M. 2005. Erityistä tukea tarvitseva lapsi päivähoidossa – opas. Kontiolahti: Kontiolahden kunnan monistamo.
- Luttinen, H. 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoroitopäiväkodissa - tutkimus. Jyväskylä.

Merisuo – Storm, T. 2007. Lasten tukeminen ja erityisen tuen toteuttaminen vuorohoidossa – tutkimus. Rauma.

Mikkelin kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimi. 2007. Lapsivaikutusten arviointi tulevasta keskustan vuoropäiväkodistä. www. sivut. Luettu 7.1.2012.
http://www.mikkeli.fi/en/liitteet/02_palvelut/05_terveys_sosiaalipalvelut/17_paivahoito/lapsivaikutusten_arviointi_vilttihattu_valmis_uusin_copy.pdf

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva: WS Bookwell Oy.

Palviainen, T. 2007. Karuselli pyörii, lapset siinä hyörii. Vuorohoidon arki henkilöstön näkökulmasta tarkasteltuna – tutkimus. Jyväskylä.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) 2009. Perhe-elämän Paletti – vanhempaina ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Savonlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, 2006, 20 -21.

Suhonen, E. 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Tutkimuksia 304. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tanninen, M. 2010. Haastattelu 15.10.2010. Vuorohoitopäiväkodin, Avoimen päiväkodin ja Ennaltaehkäisevän perhetyön johtaja. Savonlinna.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Helsinki: Edita Prima Oy. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050; 2002:9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. STAKES.2005.Oppaita 56. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä – menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

VKK – Metro 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi.” Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. (toim.) Tuulikki Venninen; Jonna Leinonen & Mikko Ojala. Helsinki: Socca.
http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf

Väisänen, T. Aamusta iltaan ja yötä myöten –lapsen arki vuorohoidossa. Pro gradu tutkielma. 2003. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kajaanin opettajan koulutusyksikkö. Varhaiskasvatuksen koulutus. Oulun yliopisto.

Yleinen päätös

20 §

Laura Pirhosen ja Pia Roivaisen tutkimuslupa-anomus

Selostus: Opiskelijat Laura Pirhonen ja Pia Roivainen ovat 25.5.2011 saapuneella anomuksellaan pyytäneet tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. He suorittavat sosionomin tutkintoa Mikkolin ammattikorkeakoulussa. Tutkimuksen aiheena on varhaisen tuen ilmeneminen vuorohoidossa. Tutkimuksessa haastatellaan vuorohoitopäiväkotien henkilökuntaa. Työnohjaajana toimii yliopettaja Päivi Niiranon-Linkama.

Valmistelu: vt. varhaiskasvatuspäällikkö Anna-Liisa Sairanen, puh. 044 4174303.

Päätös: Päätän myöntää tutkimusluvan anomuksen mukaisesti.

Sivistystoimenjohtaja Markku Kankkunen

Tiedoksi: Laura Pirhonen
Pia Roivainen

Toimionpiteet:

8.9.2011

Dno RTK 422/2011/009

Sivistystoimiston
Varhaiskasvatuksen johtaja Sole Askola-Vehviläinen

Tutkimustutvan myöntäminen/ Vanhempien ja henkilöstön kokemuksia lapsen ja perheen varhaisesta tuon tarpeista vuorohoidossa

Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijat Laura Pihonen ja Pia Roivasen hakevat tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemistä varten. Opinnäytetyön aiheena on "Vanhempien ja henkilöstön kokemuksia lapsen ja perheen varhaisesta tuon tarpeista vuorohoidossa".

Tutkimuksessa on matkana kahden vuorohoitopäiväkodin henkilöstöä ja vanhempia. Tutkimusaineisto kerätään teemahaastattelulla. Tutkimustulokset on tarkoitettu hyödyntää kehitettävässä vuorohoidossa.

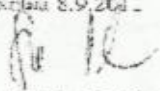
Tutkijalle ei luovuteta salassa pidettävää asiakirjoja ja tutkija on lain mukaan salassapitovelvollinen tutkimuksessa tietoon saamansa yksilön ja perheen koskevien asioiden suhteen sekä hänen tullen huolehtia siitä, että yksilöistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapsiin, odollustetaan huoltajien suostumista tutkimukseen osallistujaseen.

Päättäjät: Päätös,

1) myöntää tutkimusluvan Laura Pihoselle ja Pia Roivaselle opinnäytetyölle aiheena "Vanhempien ja henkilöstön kokemuksia lapsen ja perheen varhaisesta tuon tarpeista vuorohoidossa" ja

2) että tutkijan tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimiston osoitteeseen: tiina.kuikkala@nec.wantaa.fi

Täytäntöpanot:
- Laura Pihonen
- Pia Roivasen
- vk-päällikkö
ao. päiväkodin johtaja

Päiväys: Vantaa 8.9.2011
Aikakirjoitus:
Nimen selvitys: Sole Askola-Vehviläinen
Virka-asema: Varhaiskasvatuksen johtaja

Hei, vanhemmat!

Olemme kaksi 3. vuoden sosionomiopiskelijaa Mikkelin ammattikorkeakoulusta.

Teemme opinnäytetyötä vanhempien ja henkilökunnan kokemuksista perheen ja lapsen varhaisen tuen tarpeesta vuorohoidossa. Tutkimuskohteena on kaksi vuorohoitopäiväkotiä, toinen Savonlinnassa ja toinen Vantaalla.

Olette vanhempina kiireisiä, mutta toivomme, että teillä olisi vähän aikaa vastata kysymyksiimme. Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää vuorohoitoa kehitettäessä.

Tiedot käsitellään anonyymisti. Tiedot tulevat ainoastaan meidän käyttöömme ja kyselylomakkeet hävitetään niistä koottujen tietojen jälkeen. Tutkimuksemme on kertaluonteinen ja on tarkoitus valmistua vuonna 2011.

Voit palauttaa vastauksen nimettömänä suljetussa kirjekuoressa päiväkodin aikuisille. Haemme vastaukset päiväkodilta syyskuun lopussa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista!

Ystävällisesti

Laura Pirhonen ja Pia Roivainen

1. Miten vuorohoito vaikuttaa perheen arjen sujumiseen?
2. Millaisissa tilanteissa teitä on perheenä tuettu?
3. Mikä on toiminut?
4. Mikä ei ole toiminut?
5. Miten kehittäisit vuorohoitoa, jotta se tukisi perhettänne paremmin?
6. Miten lapsi kokee vuorohoidon?

Alkuun...

1. Miten vuorohoito vaikuttaa perheisiin?
2. Miten päivähoidon tehtävä on muuttunut ?
3. Onko yhteistyö vanhempien kanssa muuttunut?

Huolen varhaista tunnistamista

1. Mistä ja miten huoli syntyy?
2. Puhutaanko huolen tunteesta avoimesti?
3. Millaiset asiat lapsessa herättävät huolta?
4. Minkälaiset asiat vanhemmissa herättävät huolta?
5. Millaiset tekijät helpottavat huolen tunnistamista?

Toimintamalli

1. Millainen lapsen käytös ja oireet herättävät tarpeen toimia?
2. Millainen vanhemman käytös herättää henkilökunnan tunteen, että täytyy toimia?
3. Uskallatko ottaa huolen esille muulle henkilökunnalle?
4. Miten toimitaan vanhempien kanssa?
5. Miten toimitaan henkilökunnan kanssa?
6. Toimiiko tavat?
7. Mikä ei toimi?
8. Miten tilannetta voisi kehittää?

